שלום־עליכם / האָדל

— איר חידושט זיך, פּאַני שלום עליכם, אויף טביהן, וואָס מע זעט אים נישטאָ ער האָט זיך, זאָגט איר, שטאַרק אַ רוק געטאָן, מיט אַ מאָל, זאָגט איר, גרוי געוואָרן? עד־עד־עד! ווען איר זאָלט וויסן, מיט וואָס פאַר צרות, מיט וואָס פאַר ווייטיקן אָט דער טביה טראָגט זיך אַרום! ווי אַזוי שטייט דאָרט ביי אונדז געשריבן: אָדם יסודו מעפר וסופו לעפר [1] — אַ מענטש איז שוואַכער פון אַ פליג און שטאַרקער פון אייזן... טאַקע גאָר אַ באַשרייבונג מיט מיר! ווו ערגעץ אַ שלאַק, אַ צרה, אַן אָנשיקעניש — מיך אויסמיידן טאָר עס נישט. פון וואַנען נעמט זיך עס, ווייסט איר ניט? אפשר דערפון, וואָס בטבע בין איך אַ פּתי יאַמין [2], וואָס גלייבט איטלעכן אויף נאמנות? טביה פאַרגעסט, וואָס אונדזערע חכמים האָבן אונדז אָנגעזאָגט טויזנט מאָל: (כבדהו וחשדהו [3]; בלשון אשכנז הייסט עס: „נע וויר סאָבאַקי" [4]..) נאָר וואָס זאָל איך טאָן, פרעג איך אייך, אַז ס'איז ביי מיר פאַרט אַזאַ טבע איך בין, ווי איר ווייסט, אַ גרויסער בעל־בטחון און האָב צו דעם וואָס לעבט אייביק קיין מאָל קיין טענות נישט. ווי אַזוי ער פירט, אַזוי איז גוט. (וואָרעם פּרוּוט זיך, אַדרבא, פאַרקערט, האָט יאַ טענות, וועט זיך אייך עפּעס העלפן? (אַז ווי באַלד מיר זאָגן אין די סליחות: הנשמה לך והגוף שלך [5] — הייסט וואָס ווייס אַ מענטש און וואָס האָט ער פאַר אַ ווערדע?) שטענדיק טענה איך אָבער מיט איר, מיט מיינער הייסט דאָס: „גאָלדע, זאָג איך, דו זינדיקסט! פאַראַן, זאָג איך, ביי אונדז אַ מדרש..."

— וואָס מיר מדרש — זאָגט זי — מיר האָבן — זאָגט זי — אַ טאָכטער אויף חתונה צו מאַכן. און נאָך דער טאָכטער, קיין עין־הרע, גייען נאָך צוויי טעכטער. און נאָך די צוויי — נאָך דריי, קיין ביין אויג זאָל ניט שאַטן!

— עט — זאָג איך — ס'איז בלאָטע, גאָלדע! אונדזערע חכמים — זאָג איך — האָבן דאָס אויך באַוואָרנט; ס'איז פאַראַן — זאָג איך — דערויף אויך אַ מדרש...

לאָזט זי זיך ניט רײדן:

— טעכטער — זאָגט זי — דערוואַקסענע, זענען אַליין אַ גוטער מדרש...

און גייט טענהט מיט אַ ייִדענע!

הקיצור, פון דעם זעט איר אַרויס, אַז ס'איז פאַראַן, ס'איז דאָ, קיין עין־הרע, ביי מיר סחורה אויף אויסצוקלייבן, און דווקא פיינע סחורה, ניט צו פאַרזינדיקן, איינע שענער פון דער אַנדערער. ס'איז ניט שיין, אַז איך אַליין זאָל לויבן מיינע קינדער, נאָר איך הער וואָס די וועלט זאָגט: „קראַסאַוויצעס!"... און ועל־כולם — די עלטערע, האָדל רופט מען זי, די אַנדערע פון צייטלען, די וואָס האָט זיך פאַרקאָכט, אויב איר געדענקט, אין עם חיים. איז זי שיין, זאָג איך אייך, די אַנדערע טאָכטער מיינע, האָדל מיין איך, וואָס זאָל איך אייך זאָגן? טאַקע ווי אין דער הייליקער מגילה שטייט געשריבן: כי טובת מראה היא [6] — שיינט ווי אַ שטיק גאָלד! און צו די צרות באַדאַרף זי נאָך האָבן אַ קאָפּ אויך, שרייבט און לייענט ייִדיש און רוסיש, און ביכלעך — ביכלעך שלינגט זי, ווי האַלעשקעס [7]. ווועט איר דאָך פרעגן אַ קשיא: וואָס פאַר אַ מחותן איז טביהס טאָכטער מיט ביכלעך, אַז דער טאַטע איר ערער האַנדלט גאָר מיט קעז און מיט פּוטער? הערסטו, אָט דאָס פרעג איך דאָך ביי זיי, ביי די פיינע בחורים הייסט עס, וואָס קיין הויזן, איך בעט איבער אייער כבוד, איז נישטאָ, און שטודירן גלוסט זיך זיי, ווי מיר זאָגן אין דער הגדה: כולנו חכמים — אַלע ווילן לערנען, כולנו נבונים [8] — אַלע ווילן שטודירן. פרעגט זיי: וואָס שטודירן? ווער שטודירן? זאָלן אַזוי ציגן וויסן אין פרעמדע גערטנער שפרינגען! אַז בסך־הכל לאָזט מען זיי דאָך גאָר ניט צו. ווי זאָגט ער? אַל תשלח ידך [9] — אַ קאָטע [10] פון דער פּוטער!... זאָלט איר זען פון דעסט וועגן, ווי מע לערנט! און ווער? בעל־מלאכהשע קינדער, פון שניידערס, פון שוסטערס, גאָט זאָל מיר אַזוי העלפן בכל אשר אפנה [11]! מע לאָזט זיך אַוועק קיין יעהופּעץ אָדער קיין אָדעס, מע וואַלגערט זיך אויס אויף אַלע בוידעמס, עסן עסט מען מכות מיט בכורות און פאַרבייסן פאַרבייסט מען מיט קדחת, גאַנצע חדשים הדרך אַנאַנד קוקט מען נישט אָן קיין שטיקל פלייש אין די אויגן.

מע לייגט זיך צונויף זעקס פאַרשווינדלעך אויף איין בולקע מיט אַ הערינג און ושמחת בחגך [12] — הוליע קבצן!...

בקיצור, האָט זיך איינער פון דער „חבֿרה" פאַרהאַקט אין אונדזער ווינקל. עפּעס אַ שלימזל, נישט ווייט פון דאַנען. איך האָב געקענט דעם טאַטן זיינעם. ער איז געווען אַ פּאַפּיראָסניק [13] און אַ קבצן, לאָז ער מיר מוחל זיין, אין זיבן פאָלעס. מילא, בין איך אייך דערויף נישט אויסן. וואָרעם אַז דעם תנא ר' יוחנן הסנדלר איז אָנגעשטאַנען צו נייען שטיוול, מעג אים שוין, דאַכט זיך, אָנשטיין צו האָבן אַ טאַטן, וואָס דרייט פּאַפּיראָסן. פאַרדריסן פאַרדריסט מיך נאָר איין זאַך: למאַי זאָל זיך אַ קבצן גלוסטן לערנען, שטודירן? פּראַוודאַ [14], דער גוטער יאָר האָט אים נישט גענומען. ער האָט אַ גוט קעפּל, גאָר אַ גוט קעפּל. פּערטשיק הייסט ער, דער שלימזל. האָבן מיר איבער־געלייגט אויף ייִדיש: פעפערל. ער זעט טאַקע אויס ווי אַ פעפערל. איר זאָלט אָנקוקן — אַ וועוורִיקל, אַ קליינס, אַ שוואַרצס, אַ פאַר־זעעניש. נאָר ס'איז פול, מלא וגדוש. און אַ מויל — אש להבה, שוועבל און פעך.

ויהי היום, טרעפט זיך אַ מעשה, איך פאָר איין מאָל אַהיים פון בויבעריק. אָפּגעזעצט דאָס ביסל סחורה, אַ גאַנצן טראַנספּאָרט קעז און פּוטער און סמעטענע און שאָר ירקות. זיץ איך פאַרטראַכט, ווי דער שטייגער איז, אין הימל־זאַכן, פון דעם, פון יענעם און פון די יעהופּעצער נגידים, וואָס עס גייט זיי, קיין עין־הרע, אַזוי גוט, און

HODL

You've been wondering, have you, Pani Sholem Aleichem, where I've been all this time? Tevye's changed quite a bit, you say, grown suddenly gray? Ah, if only you knew the troubles, the heartache, that I've been through! It's written that *odom yesoydoy mi'ofor vesoyfoy le'ofor*, that a man can be weaker than a fly and stronger than steel—I tell you, that's a description of me! Maybe you can tell me, though, why it is that whenever something goes wrong in this world, it's Tevye it goes wrong with. Do you think that's because I'm a gullible fool who believes whatever he's told? If only I'd managed to remember what our rabbis said a thousand times, *kabdeyhu vekhoshdeyhu*—a man musn't trust his own dog . . . But what can I do, I ask you, if that's my nature? And besides, I'm a man of faith, as you know, I have no complaints against God. Not that they would do me the least bit of good if I had them! Whatever He does must be for a reason, though. It's like the prayer book says, *haneshomoh lokh vehaguf shelokh*—what does a man ever know and what is he really worth? My wife and I quarrel about that. "Golde," I'm always telling her, "it's a sin even to think such things. There's a story in the Talmud that—" "Leave me alone with your Talmud!" she says. "We have a daughter to marry off, and after her, touch wood, two others, and after them three more, if first they don't break a leg . . ." "You musn't talk that way, Golde," I say. "Our rabbis warned against it. In the Talmud it also says—" But she never lets me finish. "A house full of growing daughters," she says, "is all the Talmud I need to know!" Go argue with a woman, I tell you!

In short, I don't have to remind you that I have, touch wood, some fine goods at home, each better-looking than the other. God forgive me for boasting. It's not a man's job to praise his own daughters, but you should hear the whole world tell me what knockouts they are! And most of all my Hodl, who's next after Tsaytl, the one who fell for the tailor, if you recall. I can't begin to tell you how gorgeous she is—I mean Hodl, my second daughter; she's like the Bible says of Queen Esther, *ki toyvas mar'eh hi*—prettier than a picture! And if looks aren't bad enough, she has the brains to go with them; she reads and writes both Yiddish and Russian and swallows books like hot cakes. What, you may ask, do a book and a dairyman's daughter have in common? Well, I ask them the same riddle—I mean all those nice Jewish youngsters who, begging your pardon, don't own a pair of britches for their backsides, yet only want to study all day long. *Kulonu khakhomim, kulonu nevoynim*, as it says in the Haggadah—nowadays everyone wants to be a student. Where? How? Why, a cow can sooner jump over a roof than a Jew get into a Russian university! *Al tishlakh yodkho:* they guard their schools from us like a bowl of cream from a cat. Not that it keeps us from studying anyway—and plain ordinary boys and girls too, the children of tailors and shoemakers, God help me if I don't see them everywhere! They leave home for Yehupetz or Odessa, they live there in attics and garrets, they eat the ten plagues of Egypt with the eleventh for dessert, they go for months on end without seeing a scrap of meat, a single roll and a herring is a feast for a dozen of them. *Vesomakhto bekhagekho*—life for them is one big holiday . . .

Well, one such character turned up in our neck of the woods, a real vagabond, too. In fact, I once knew his father, a man who peddled homemade cigarettes and was a beggar seven times over. But that's a whole other story—and besides, if the Talmud tells us that Rabbi Yochanan the Cobbler made a living patching shoes, a person can be permitted a father who didn't make one selling cigarettes. What annoyed me was something else: where did a pauper like him get off thinking he was a student? Not that he was born feebleminded, God forbid, because he had a good head on his shoulders. And though his name was Pertchik, we all called him Peppercorn, because that's exactly what he looked like: a small, black, puny little ragamuffin. Still, they don't come any brighter, and when he let loose with his tongue . . . whew, you had better step back!

Listen to how I met him. *Vayehi hayoym*, one fine day I'm on my way home from Boiberik, having sold a bit of merchandise, a whole wagon full of cheese, cream, butter, and other such vegetables. As usual I was thinking about the world's problems, such as why in Yehupetz they had it so good, whether Tevye ever would, what my horse would say if he could, and so on and so forth. It was summertime; the sun was shining down; the flies were biting; and the whole wide world seemed such a

פון טביהן דעם שלימזל מיט זײַן פֿערדל, וואָס ווערן כּל ימיו פֿאַר־שוואַרצט, וכדומה נאָך אַזעלכע ענינים. זומער. די זון באַקט. די פֿליגן בײַסן. און די וועלט אַרום־און־אַרום איז מחיה, גרויס, אָפֿן, כאָטש הייב זיך אויף און פֿלי, כאָטש צי זיך אויס און שווים!...

דערווײַל, איך טו אַ קוק — אַ בחורל שפּאַנט זיך מיט די רגלים איבערן זאַמד, האַלט אַ פּעקל אונטערן אָרעם און שוויצט, פּאָכעט מיט

דער נשמה. „יעמוד החתן ר׳ יאָקל בן פֿלעקל! — זאָג איך צו אים — זעץ דיך אויף, הער נאָר, וועל איך דיך אַ ביסל אונטערפֿירן. איך פֿאָר במילא ליידיק. ווי שטייט דאָרטן, זאָג איך, בײַ אונדז געשריבן: „דײַן חבֿרס אייזל, אַז דו באַגעגנסט, איז עזוב תּעזובֿ[15] — דאַרפֿסט אים נישט פֿאַרלאָזן, הײַנט לא כּל שכּן אַ מענטש"... לאַכט ער, דער שלימזל, און לאָזט זיך דווקא לאַנג נישט בעטן און קריכט אין וועגעלע אַרײַן.

— פֿון וואַנען — זאָג איך — שפּאַנט דאָס, למשל, אַ בחורל?

— פֿון יעהופּעץ.

—וואָס האָט — זאָג איך — אַזאַ בחורל ווי דו, צו טאָן אין יהופּעץ?

— אַזאַ בחורל, ווי איך — זאָגט ער — גיט־אָפּ עקזאַמענט.

— אויף וואָס — זאָג איך — שטודירט אַזאַ בחורל ווי דו?

— אַזאַ בחורל ווי איך — זאָגט ער — ווייס נאָך אַליין ניט אויף וואָס ער שטודירט.

— אם כּן — זאָג איך — וואָס זשע דולט זיך אַזאַ בחורל ווי דו אומזיסט דעם קאָפּ?

— זאָרגט זיך נישט, ר׳ טביה, אַזאַ בחורל ווי איך — זאָגט ער — ווייסט שוין וואָס ער האָט צו טאָן.

— זאָג מיר נאָר — זאָג איך — ווי באַלד אַז איך בין דיר שוין יאָ באַקאַנט, טאָ ווער ביסטו, למשל?

— ווער איך בין? איך בין — זאָגט ער — אַ מענטש.

— איך זע — זאָג איך — אַז נישט קיין פֿערד; איך מיין וועמענס ביסטו?

— וועמענס — זאָגט ער — זאָל איך זײַן? איך בין גאָטס.

— איך ווייס — זאָג איך — אַז גאָטס; עס שטייט — זאָג איך — בײַ אונדז געשריבן: כּל החיה וכל הבהמה[16]. איך מיין — זאָג איך — פֿון וואַנען שטאַמסטו, צי ביסטו אַן אונדזעריקער, צי אפֿשר פֿון דער ליטע?

— שטאַמען — זאָגט ער — שטאַם איך פֿון אָדם הראשונען און אַליין בין איך — זאָגט ער — אַ היגער. איר קענט מיך.

— ווער זשע — זאָג איך — איז דער טאַטע דײַנער? לאָמיר שוין הערן!

— מײַן טאַטע — זאָגט ער — האָט געהייסן פּערטשיק.

— טפֿו זאָלסטו ווערן! האָסטו — זאָג איך — באַדאַרפֿט אַזוי לאַנג מוטשען? ביסטו, הייסט דאָס, פּערטשיק דעם פּאַפּיראָסניקס אַ זונדל?

— בין איך — זאָגט ער — פּערטשיק דעם פּאַפּיראָסניקס אַ זונדל.

— און שטודירסט — זאָג איך — אין די קלאַסן?

— און שטודיר — זאָגט ער — אין די קלאַסן.

— נו־נו, מהיכא תּיתי — זאָג איך — אָדם אַ מענטש, ציפּור אַ פֿויגל, קאַטשקע רוק זיך.

— זאָג זשע מיר — זאָג איך — תּכשיט מײַנער, פֿון וואָס, למשל, לעבסטו, אַ שטייגער?

— פֿון דעם — זאָגט ער — וואָס איך עס.

— אַהאַ — זאָג איך — גאַנץ גוט; וואָס זשע — זאָג איך — עסטו?

— אַלצדינג — זאָגט ער — וואָס מע גיט מיר.

— איך פֿאַרשטיי — זאָג איך — ביסט נישט קיין איבער־קלײַבער: אַז ס׳איז דאָ וואָס צו עסן, עסטו, און אַז ס׳איז נישטאָ וואָס צו עסן, פֿאַרבײַסטו מיט אַ ליפּ און לייגסט זיך שלאָפֿן אַ ניכטערער. נאָר וואָס דען — זאָג איך — ס׳איז אַלצדינג כּדאַי, אַבי שטודירן אין די קלאַסן, זאָג איך. גלײַכסט זיך — זאָג איך — צו די יעהופּעצער נגידים, ווי אין פּסוק שטייט: כּולם אהובֿים, כּולם ברורים... אַזוי זאָג איך צו אים מיט אַ פּסוק און מיט אַ מדרש, ווי טביה קאָן. מיינט איר דאָך, אַז ער שווײַגט מיר אָפּ, פּערטשיק הייסט עס? „ניט דערלעבן, זאָגט ער, וועלן די נגידים, אַז איך זאָל זיך צו זיי גלײַכן! איך האָב זיי, זאָגט ער, אין דער ערד!" — ביסט מיר עפּעס

שטאַרק, זאָג איך, אויפֿגעטראָגן, זאָג איך, אויף די נגידים? איך האָב מורא, זאָג איך, אויב זיי האָבן זיך ניט צעטיילט, זאָג איך, מיט דײַן טאַטנס ירושה.

— זאָלט איר טאַקע וויסן — זאָגט ער — אַז איך און איר און מיר אַלע, קאָן זײַן, האָבן אַ גרויסן חלק בײַ זיי אין דער ירושה....

— ווייסטו וואָס — זאָג איך — לאָז שוין דײַנע שונאים ריידן פֿאַר דיר. איך זע־אַרויס — זאָג איך — נאָר איין זאַך, אַז דו ביסט אַ ייִנגל נישט קיין פֿאַרפֿאַלענער און די צונג באַדאַרף מען דיר נישט פּיקן. אויב דו וועסט — זאָג איך — האָבן צײַט, קאָנסטו זיך אַרײַנכאַפּן צו מיר הײַנט אויף דער נאַכט, וועלן מיר אַ ביסל שמועסן, און טאַקע, בדרך הליכה, כאַפּן מיט אונדז אַ וועטשערע...

delicious place that it made you want to sprout wings and fly off into it . . .

Just then I looked ahead and saw a young man trudging along by the side of the path, a bundle under one arm, all sweaty and falling off his feet. "Hurry up or you'll be late for the wedding!" I called out to him. "Come to think of it, hop aboard; I'm going your way and my wagon is empty. You know what the Bible says: help the jackass of your neighbor if you pass him on the road, and your jackass of a neighbor too."

He laughed and jumped into the wagon without having to be asked twice.

"Where might a young fellow like you be coming from?" I asked.

"From Yehupetz," he says.

"And what might a young fellow like you be doing in Yehupetz?" I ask.

"A young fellow like me," he says, "is preparing for his entrance exams."

"And what," I ask, "might a young fellow like you be planning to study?"

"A young fellow like me," he says, "hasn't decided that yet."

"In that case," I ask, "why's a young fellow like you beating his brains out?"

"Don't you worry, Reb Tevye," he says. "A young fellow like me knows what he's doing."

"Tell me," I say, "since you seem to be a personal acquaintance of mine, just who exactly are you?"

"Who am I?" he says. "A human being."

"I already guessed as much," I said, "because you didn't look like a horse to me. What I meant was, whose child are you?"

"Whose child?" he says. "I'm a child of God's."

"I knew that too," I say. "After all, it's written, *vaya'as eloyhim*—and God made every creeping thing. I mean, who's your family? Are you from hereabouts or from elsewhere?"

"My family," he says, "is the human race. But I was born and raised around here. You even know me."

"Then out with it!" I say. "Who is your father?"

"My father," he says, "was named Pertchik."

"The devil take you!" I say. "Did you have to take all day to tell me that? Are you Pertchik the cigarette maker's boy, then?"

"Yes," he says. "I'm Pertchik the cigarette maker's boy."

"And you're truly a student?" I ask.

"Yes," he says. "I'm truly a student."

"And what exactly do you live on?" I ask.

"I live," he says, "on what I eat."

"Good for you!" I say. "Two and two is four, four and four is eight, and ate and ate and had a tummy ache. But tell me, my fine friend, what exactly is it that you eat?"

"Whatever I'm given," he says.

"Well, at least you're not choosy," I say. "If there's food, you eat, and if there isn't, you bite your lip and go to bed hungry. I suppose it's worth all that to be a student. After all, why shouldn't you be like the rich Jews of Yehupetz? *Kulom ahuvim, kulom brurim,* as it says . . ."

Sometimes I like to cite a verse or a prayer. Do you think that Pertchik took it lying down? "Those Jews," he says, "will never live to see the day when I'll be like them. I'll see them all in hell first!"

"Why, bless my soul if you don't seem to have something against them," I say. "I hope they haven't gone and put a lien on your father's estate."

"It's their estates," he says, "that will be yours, and mine, and everyone's some day."

"You know what?" I say. "I'd leave that sort of talk to your worst enemies. I can see one thing, though—and that's that with a tongue like yours, you're in no danger of getting lost in the shuffle. If you're free tonight, why don't you drop over? We can chat a bit, and have some supper while we're at it . . ."

אַוודאי האָט מײַנער נישט געלאָזט איבערחזרן די ווערטער און איז געקומען צו גאַסט. געטראָפֿן אַקוראַט צום סמיטשיק[17], בשעת דער באָרשטש איז געשטאַנען אויפֿן טיש און די מילכיקע קנישעס אין אויוון האָבן זיך נאָך געפּרעגלט. „דו האָסט, זאָג איך צו אים, אַ לעבעדיקע שוויגער; קאָנסט זיך, זאָג איך, גיין וואַשן, און אַז ניט, קאָנסטו, זאָג איך, עסן אומגעוואַשן; איך בין ניט גאָטס סטראַפּטשע, זאָג איך; מיך וועט מען אויף יענער וועלט פֿאַר דיר ניט שמײַסן".

אַזוי שמועס איך מיך אויס מיט אים און פֿיל, אַז עס ציט מיך עפּעס צו דעם דאָזיקן מענטשל. וואָס — ווייס איך אַליין ניט, נאָר עס ציט. איך האָב ליב, פֿאַרשטייט איר, אַ מענטשן, וואָס מע קאָן מיט אים ריידן אַ וואָרט; אַ מאָל אַ פּסוק, אַ מאָל אַ מדרש, אַ מאָל אַ שטיקל חקירה אין הימל־זאַכן, דאָס, יענץ, לאָקש, בוידעם, ציבעלע. אָט אַזאַ מענטש איז טבֿיה. פֿון יענער צײַט אָן האָט מײַן בחור אָנגעהויבן אַרײַנקומען צו מיר כמעט אַלע טאָג. אָפּגעפּאַרטיקט זיך מיט די „שטונדן", פֿלעגט ער קומען צו מיר זיך אָפּרוען און אַ ביסל פֿאַרברענגען. מאָלט אײַך, אַז אָך־און־וויי איז געווען צו אים מיט זײַנע שטונדן אין איינעם, אַז בסך הכּל, דאַרפֿט איר וויסן, בײַ אונדז דער גרעסטער נגיד איז געוווינט צו צאָלן גאַנצע ח"י גילדוינים, אי דאָס, זאָל דער לערער אים העלפֿן לייענען דעפּעשן, שרײַבן אַדרייסים[18] און טאַקע פֿאָלגן אַ גאַנג אויך. פֿאַר וואָס נישט? אַ בפֿירושער פּסוק: בכל לבבך ובכל נפשך — עסטו ברויט, דאַרפֿסטו וויסן פֿאַר וואָס. אַ שטיקל גליק כאָטש, וואָס געגעסן האָט ער, אייגנטלעך, בײַ מיר, און דערפֿאַר האָט ער אונטערגעקנעלט מיט מײַנע טעכטער, ווי זאָגט ער: עין תּחת עין — אַ פּאַטש פֿאַר אַ פּאַטש; און אָט אַזוי איז ער געוואָרן בײַ אונדז אין שטוב אַ גאַנצער בן־בית, די קינדער האָבן אים אונטערגעטראָגן אַ גלעזל מילך און מײַן אַלטע האָט אַכטונג געגעבן, ער זאָל האָבן אַ העמד אויפֿן לײַב מיט אַ פּאָר זאָקן גאַנצע. און טאַקע דעמאָלט האָבן מיר דאָס אים געקרוינט מיטן נאָמען פּעפּערל, איבערגעמאַכט, הייסט עס, אויף ייִדיש פֿון פּערטשיק. און מע קאָן זאָגן, אַז מיר האָבן אים אַלע ליב געקריגן עפּעס גאָר ווי אַן אייגענעם, מחמת בטבֿע איז ער, דאַרפֿט איר וויסן, דווקא נישקשה פֿון אַ מענטשן, אַ פּשוטער, אַ פּראָסטער חי־וקיים הייסט דאָס, שלי שלך, שלך שלי, מײַנס דײַנס — הפֿקר ציבעלעס...

פֿאַר איין זאַך נאָר האָב איך אים פֿײַנט געהאַט: פֿאַר זײַן פֿאַרפֿאַלן ווערן. פּלוצעם פֿלעגט ער זיך אויפֿהייבן, אַוועקגיין, און והילד איננו — נישטאָ פּעפּערל! „ווו ביסטו געווען, מײַן טײַערער שפּילפֿויגל?" — שווײַגט ווי אַ פֿיש... איך ווייס נישט, ווי אַזוי איר — איך האָב פֿײַנט אַ מענטשן מיט סודות. איך האָב ליב, ווי זאָגט ער: וידבר — גערעדט און ויאמר — געזאָגט. דערפֿאַר האָט ער אָבער אַ מעלה: צערעדט ער זיך שוין, איז מי באש ומי במים[19] — פֿאַר פֿײַער און פֿאַר וואַסער. אַ פּיסק — ניט געדאַכט זאָל ער ווערן! — רעדט על ה' ועל משיחו, און אויף ננתּקה[20] און דער עיקר טאַקע — אויף ננתּקה... מיט פֿלענער אַלץ אַזעלכע ווילדע, קרומע, משוגענע גענג, עפּעס אַלצדינג לאַקירדע, פּאָפּעריק[21], מיט די פֿיס אַרויף. למשל, אַ נגיד קומט־אויס, נאָך זײַן משוגענעם, פֿאַרקערטן שׂכל, איז אָפּגעפֿרעגט; און אַ קבצן איז, פֿאַרקערט, אַ גאַנצער צימעס. און ווער שמועסט אַ בעל־מלאכה — דער איז גאָר דאָס איבערשטע פֿונעם שטויסל, טײַערער פֿון חרוסת, מחמת יגיע כּפּיך[22], זאָגט ער, דאָס איז דער עיקר.

— פֿון דעסט וועגן — זאָג איך — צו געלט — זאָג איך — קומט דאָס נישט!

ווערט ער מלא כּעס און וויל מיר אײַנדרינגען, אַז געלט איז אַ שחיטה פֿאַר דער וועלט; פֿון געלט, זאָגט ער, נעמען זיך אַלע פֿאַלשקייטן אויף דער וועלט; און אַלצדינג, זאָגט ער, וואָס סע טוט זיך אויף דער וועלט, טוט זיך עס נישט על־פּי יושר. און ער ברענגט מיר צען טויזנט ראַיות און משלים, וואָס קלעפּן זיך בײַ מיר, ווי אַן אַרבעס צו דער וואַנט... „קומט־אויס, נאָך דײַן משוגענעם שׂכל, זאָג איך, אַז דאָס, וואָס מײַן בהמה מעלקט זיך, און דאָס, וואָס מײַן פֿערדל פֿאָרט, איז אויך נישט על־פּי יושר?"... וכדומה נאָך אַזעלכע קלאָץ־קשיות פֿרעג איך אים און שטעל אים אָפּ, ווי זאָגט ער על כּל דבֿרי שירות ותשבחות[23] — אויף יעדן טריט, ווי טבֿיה קאָן! מײַן פּעפּערל אָבער קאָן אויך, נאָך אַ מין קאָנען! הלוואַי וואָלט ער אַזוי נישט קאָנען ווי ער קאָן! און האָט ער עפּעס אויפֿן האַרצן, אַזוי זאָגט ער דאָס אַרויס.

איין מאָל זיצן מיר אַזוי פֿאַר נאַכט בײַ מיר אויף דער פּריזבע און חקירהן אַלץ מכּוח די דאָזיקע ענינים, פֿילאָסאָפֿיע הייסט עס. רופֿט ער זיך אָן צו מיר, פּעפּערל הייסט עס: „איר ווייסט, ר' טבֿיה? איר האָט טעכטער, ר' טבֿיה, זייער גראָטענע".

— טאַקע באמת? — זאָג איך — אַ דאַנק דיר פֿאַר דער בשׂורה. זיי האָבן — זאָג איך — אין וועמען געראָטן צו זײַן.

— איינע — זאָגט ער צו מיר ווײַטער — די עלטערע, די איז גאָר — זאָגט ער — אַ בר־דעת, אַ פֿאָלנער מענטש.

You can be sure I didn't have to repeat the invitation. My young man made sure to turn up at dinnertime sharp, just when the borscht was on the table and the knishes were sizzling in the pan. "You've timed it perfectly," I said. "If you'd like to wash your hands and say the Lord's blessing, go ahead, and if not—that's fine with me too, I'm not God's policeman. No one's going to whip me in the next world for your sins in this one."

Well, we ate and we talked—in fact, we talked on and on, because something about the little fellow appealed to me. I'm damned if I know what it was, but it did. You see, I've always liked a man I can have a Jewish word with; here a verse from the Bible, there a line from the Talmud, even a bit of philosophy or what-have-you; I can't help being who I am . . . And from then on the boy began dropping in regularly. As soon as he finished the private lessons that he gave for a living each day, he would come to us to rest up and have something to eat. (Mind you, I wouldn't wish such a living on anyone, because in the most generous of cases, I assure you, our local squires pay eighteen kopecks an hour to have their sons taught, for which they expect their letters to be addressed, their telegrams corrected, and their errands run in the bargain. And why not? Doesn't it say *bekhoyl levovkho uvekhoyl nafshekho*—if you expect to eat, expect to pay the bill too!) The boy could count himself lucky to take his meals with us and tutor my girls in return for them. An eye for an eye, as it says—one good turn deserves another. Before we knew it, he had all but moved in with us; whenever he arrived, someone would run to bring him a glass of milk, and my wife made sure he always had a clean shirt and two whole socks, one for each of his feet. It was then that we started calling him Peppercorn. He really did seem like one of the family, because at bottom, you know, he was a decent sort, a simple, down-to-earth boy who would have shared all his worldly possessions with us, just as we shared ours with him, if only he had had any . . .

The one thing I didn't like about him was his habit of disappearing now and then. Suddenly he would vanish—*vehayeled eynenu*, Peppercorn was nowhere to be found. "Where have you been, my wanderbird?" I would ask him when he came back. Peppercorn kept silent as a fish, though. I don't know about you, but secretive people annoy me. Even God, when He created the world, did it out loud, or else how would we know all about it? But I will say this for Peppercorn: when he opened his mouth, it erupted like a volcano. You wouldn't have believed the things that came out of it then, such wild, crazy ideas, everything backwards and upside down with its feet sticking up in the air. A rich Jew, for instance—that's how warped his mind was!—wasn't worth a row of beans to him, but a beggar was a big deal, and a workingman—why, a workingman was king, he was God's gift to the world—the reason being, I gathered, that he worked.

"Still," I would say, "when it comes to livelihoods, you can't compare work to making money."

That would get him so mad that he'd go all out to convince me that money was the root of all evil. All the monkey business in the world, he said, was due to it and nothing honest could ever come of it. And he would give me ten thousand proofs and demonstrations that stuck to me like a radish to a wall. "Stop talking like a madman," I would say. "I suppose it's dishonest of my cow to give milk and of my horse to pull my wagon for me?" I had some idiot question like that for every idiot statement that he made; trust Tevye not to let him get away with anything. If only Tevye hadn't trusted Peppercorn! . . . And he wasn't embarrassed to speak his mind, either. One evening, for instance, as we were sitting on the front stoop of my house and philosophizing away, he says to me, "You know what, Reb Tevye? You have some wonderful daughters."

"You don't say!" I said. "Thanks for letting me know. They have a wonderful father to take after."

"Especially your second eldest," he says. "What a head she has! She's perfection itself."

— איך ווייס עס אָן דיר! — זאָג איך — דאָס עפּעלע — זאָג איך — פֿאַלט נישט ווײַט פֿונעם ביימעלע.

אַזוי זאָג איך צו אים און דאָס האַרץ, געוויינטלעך, וואַקסט פֿאַר תּענוג. וואָרעם וואָסער פֿאָטער, איך בעט אײַך, האָט נישט ליב, אַז מע לויבט אים זײַנע קינדער? גיי זײַ אַ נביא, אַז פֿון אַזאַ מין ליבעניש וועט גאָר אַרויסשפּרינגען אַ פֿאַרקאָכעניש, זאָל גאָט שומר ומציל זײַן!

איר מעגט דאָס האָרכן.

בקיצור, ויהי ערב ויהי בוקר — געווען איז דאָס צווישן טאָג און נאַכט, אין בויבעריק טאַקע. פֿאָר איך מיר אַזוי מיט מײַן וועגעלע איבער די דאַטשעס, שטעלט מיך עמעצער אָפּ. איך טו אַ קוק — ס'איז אפֿרים דער שדכן. אפֿרים דער שדכן, דאַרפֿט איר וויסן, איז זיך אַ ייִד אַ שדכן ווי אַלע שדכנים. פֿאַרנעמט זיך, הייסט דאָס, מיט שידוכים. דערזעט ער מיך, אפֿרים הייסט עס, אין בויבעריק און שטעלט מיך אָפּ:

— זײַט זשע מוחל, ר' טבֿיה, איך דאַרף אײַך עפּעס — זאָגט ער — זאָגן.

— מהיכא תּיתי, אַבי אַ גוטס — זאָג איך און שטעל־אָפּ דאָס פֿערדל.

— איר האָט — זאָגט ער — ר' טבֿיה, אַ טאָכטער!

— איך האָב — זאָג איך — זיבן, זאָלן געזונט זײַן.

— איך ווייס — זאָגט ער — אַז איר האָט זיבן. איך האָב אויך זיבן.

— האָבן מיר — זאָג איך — אין איינעם אַזוי גרויס ווי פֿערצן.

— בקיצור, ווערטלעך אויף אַ זײַט! — זאָגט ער — די מעשה, ר' טבֿיה, דערפֿון — זאָגט ער — איז אַזוי: איך בין דאָך, ווי אײַך איז ידוע, אַ ייִד אַ שדכן. האָב איך — זאָגט ער — פֿאַר אײַך אַ חתן פֿון חתן־לאַנד. אַ חתן טאַקע פּערווע שבפּערווע[24]!

— דהיינו — זאָג איך — וואָס ווערט אָנגערופֿן בײַ אײַך אַ חתן פֿון חתן־לאַנד, פּערווע שבפּערווע? אויב — זאָג איך — אַ חייט אָדער אַ סנדלר, אָדער אַ מלמד, מעג ער — זאָג איך — זיצן דאָרט, און איך — זאָג איך — ריווח והצלה יעמד[25]; מײַן גלײַכן וועל איך מיר געפֿינען, ממקום אַחר, ווי דער מדרש — זאָג איך — זאָגט...

— ע — זאָגט ער — ר' טבֿיה, איר הייבט שוין אָן מיט אײַערע מדרשים? מיט אײַך — זאָגט ער — ריידן באַדאַרף מען זיך גוט אונטערגאַרטלען! איר פֿאַרשיט — זאָגט ער — די וועלט מיט מדרשים. איר הערט בעסער אויס — זאָגט ער — וואָס פֿאַר אַ שידוך אפֿרים דער שדכן איז אַ בעלן אײַך פֿאָרצולייגן; איר זאָלט — זאָגט ער — נאָר האָרכן און שווײַגן.

אַזוי מאַכט ער צו מיר, אפֿרים הייסט דאָס, און נעמט און לייגט מיר אויס אַ צעטל — וואָס זאָל איך אײַך זאָגן? טאַקע עפּעס קאַפּריסין[26]. ראשית, איז דאָס זייער אַ שיין אָרט; אַ טאַטנס אַ קינד, זאָגט ער, ניט קיין „האָץ־דרגא"[27]. און דאָס, דאַרפֿט איר וויסן, איז בײַ מיר דער עיקר. וואָרעם איך בין אַליין אויך ניט אַבי ווער; בײַ מיר אין דער משפּחה זײַנען פֿאַראַן אַלערליי, ווי זאָגט ער: עקודים, נקודים וּבֿרודים — פֿאַראַן פּראָסטע מענטשן, פֿאַראַן בעלי־מלאכות און פֿאַראַן באַלעבאַטים. הײַנט איז ער אַ יודע־נגן, וואָס פֿאַרשטייט אין די קליינע אותיות. און דאָס איז בײַ מיר אַוודאי נישט פֿון די קליינע זאַכן. וואָרעם אַ גראָבן יונג האָב איך דאָך פֿײַנט ווי חזיר! בײַ מיר אַן עם־הארץ איז ערגער טויזנט מאָל פֿון אַ הולטײַ; איר מעגט אײַך גיין אָן אַ היטל און אַפֿילו מיטן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פֿיס אַרויף, אַבי איר ווייסט וואָס רשי מאַכט, זײַט איר שוין פֿון מײַנע לײַט. אָט אַזאַ ייִד איז טבֿיה... הײַנט איז ער — זאָגט ער — רײַך, אָנגעשטאָפּט מיט געלט. פֿאָרט־אַרויס, זאָגט ער, מיט אַ קאַרעטע, מיט אַ פּאָר ברענענדיקע סוסים, עס גייט אַזש אַ רויך!...

נו, מהיכא תּיתי, טראַכט איך מיר, דאָס איז אויך נישט פֿון די גרויסע חסרונות. איידער אַ קבצן איז שוין גלײַכער אַ נגיד. ווי זאָגט ער: יאה עניותא לישׂראל[28] — גאָט אַליין האָט אויך פֿײַנט אַ קבצן. אַ סימן האָט איר, אַז גאָט זאָל ליב האָבן אַ קבצן, וואָלט אַ קבצן קיין קבצן נישט געווען. „נו, לאָמיר הערן ווײַטער", זאָג איך. „ווײַטער, זאָגט ער, וויל ער מיט אײַך אַ שידוך טאָן. ער גייט־אויס, ער חלשט, זאָגט ער, דאָס הייסט נישט נאָך אײַך — נאָך אײַער טאָכטער חלשט ער. ער וויל אַ שיינע, וויל ער"...

— אַזוי? — זאָג איך — לאָז ער זײַן פֿאַר איר די כּפּרה! ווער — זאָג איך — איז ער, דער אַנטיק אײַערער? אַ בחור? אַן אַלמן? אַ גרוש? אַ שוואַרץ־יאָר?

— ער איז אַ בחור — זאָגט ער — אַ בחור, אַפֿילו אין די יאָרן שוין, נאָר אַ בחור.

— ווי אַזוי זשע — זאָג איך — איז דער הייליקער נאָמען זײַנער?

וויל ער מיר ניט זאָגן, כאָטש בראָט אים. „ברענגט זי, זאָגט ער, צו פֿירן קיין בויבעריק, וועל איך אײַך נאָך דעם, זאָגט ער, זאָגן".

— וואָס הייסט — זאָג איך — איך זאָל זי ברענגען צו פֿירן? ברענגען — זאָג איך — ברענגט מען צו פֿירן אַ פֿערד — זאָג איך — אויפֿן יאַריד אָדער אַ בהמה צו פֿאַרקויפֿן...

בקיצור, די שדכנים, ווייסט איר דאָך, קאָנען איבעררײדן אַ וואַנט. ס'איז געבליבן, אַז אם־ירצה־השם נאָך שבת ברענג איך זי צו פֿירן קיין בויבעריק. און אַלערליי גוטע, זיסע מחשבֿות קומען מיר אויף די געדאַנקען. און איך שטעל מיר שוין פֿאָר מײַן האָדלען, ווי זי פֿאָרט אין אַ קאַרעטע מיט אַ פּאָר ברענענדיקע סוסים און די וועלט איז מיך מקנא, ניט אַזוי אויף די קאַרעטע מיט די סוסים, ווי אויף די טובֿות, וואָס איך טו דער וועלט דורך מײַן טאָכטער די

"So what else is new?" I say. "The apple fell close to the tree." Between you and me, though, my heart swelled with pleasure. Show me the father who doesn't like to hear his kids praised! Was I a prophet that I should have known what a crazy love affair would come of it? Listen and I'll tell you all about it.

In a word, *vayehi erev vayehi voyker*—one afternoon as I was making my rounds of the Boiberik dachas, someone hailed me in the street. I looked around to see who it was—why, it's Efrayim the Matchmaker! Efrayim the Matchmaker, you should know, is a Jew who makes matches. "Begging your pardon, Reb Tevye," he says, "but I'd like to have a word with you."

"With pleasure," I say, reining in my horse. "I hope it's a good one."

"Reb Tevye, you have a daughter," he says.

"I have seven, God bless them," I say.

"I know you do," he says. "So do I."

"In that case," I say, "we have fourteen between the two of us."

"All joking aside," he says, "what I want to talk to you about is this: being as you know a matchmaker, I have a match for you—and not just any match either, but something really exclusive, extraprime and superfine!"

"Perhaps you can tell me," I say, "what's hiding under the label, because if it's a tailor, a shoemaker, or a schoolteacher, he can save himself the trouble and so can I. *Revakh vehatsoloh ya'amoyd layehudim mimokoym akher*—thank you very kindly but I'll look for a son-in-law elsewhere. It says in the Talmud that—"

"Good Lord, Reb Tevye," he says, "are you starting in on the Talmud again? Before a body can talk with you, he has to spend a year boning up. The whole world is nothing but a page of Talmud to you. If I were you, I'd listen to the offer I'm about to make you, because it's going to take your breath away."

And with that he delivers himself of an after-dinner speech about the young man's credentials. What can I tell you? Champagne and caviar! In the first place, he comes from the best of families, not from the hoi polloi—and that, I want you to know, is what matters most to me, because although we have all kinds in my family, *akudim nekudim uvrudim*—well-off folk, working folk, even some pretty common folk—I'm far from a nobody myself . . . Secondly, Efrayim tells me, his man can parse a verse with the best of them, he knows how to read the small print—and that's no trifle with me either, because I'd sooner eat a buttered pig than sit down to a meal with an illiterate. A Jew who can't read a Jewish book is a hundred times worse than a sinner. I don't give a hoot if you go to synagogue or not; I don't even care if you stand on your head and point your toes at the sky; as long as you can match me quote for quote and line for line, you're a man after my own heart, that's just the way Tevye is . . . And finally, says Efrayim, the fellow is rolling in money; why, he rides about in a droshky pulled by a pair of horses who leave a trail of smoke wherever they go—and that, I thought, is certainly no crime either. Any way you look at it, it's an improvement on being poor. How does the Talmud put it? *Yo'oh aniyuso leyisro'eyl*, not even God likes a beggar. And the proof of it is that if He liked them, He wouldn't make them beg . . .

"Is that all?" I say. "I'm waiting to hear more."

"More?" he says. "What more can you want? He's crazy in love, he's dying to have you. That is, I don't mean you, Reb Tevye, I mean your daughter Hodl. He says he wants a beauty . . ."

"Does he now?" I say. "He should only deserve to have her. But just who is this hotshot of yours? A bachelor? A widower? A divorcé? Or the Devil's own helper?"

"He's a young bachelor," he says. "That is, he's not so young as all that, but a bachelor he certainly is."

"And what might his God-given name be?" I ask.

That, though, was something I couldn't get out of him for the life of me. "Run your daughter down to Boiberik," Efrayim says, "and I'll be glad to tell you."

"*Run* my daughter down to Boiberik?" I say. "Do you think she's a horse being brought to a fair?"

Well, a matchmaker, as you know, can talk a wall into marrying a hole in the ground; we agreed that after the Sabbath I would run my daughter down to Boiberik. I can't tell you what sweet dreams that gave me. I imagined Hodl trailing smoke in a droshky, and the whole world burning up too, but with envy—and not just for the droshky and the horses, but for all the good I

נגידית, העלף־אויס די געפֿאַלענע מיט אַ גמילת־חסד, וועמען אַ כּף־הייער [29], וועמען אַ פֿופֿציקער און וועמען אַ הונדערטער, ווי זאָגט איר? יענער האָט אויך אַ נשמה... אַזוי טראַכט איך מיר, פֿאַרנדיק פֿאַרנאַכטלעך צוריקוועגס אַהיים און שמײַס דאָס פֿערדל, און שמועס מיך דורך מיט דעם אויף פֿערדיש לשון: „לסוסתי, זאָג איך צו דעם, וויאָ! אַנו, מאַך נאָר, זאָג איך, מיט די רגלים אַ ביסעלע גיכער, באַקומסטו דײַן פּאַרציע האָבער, וואָרעם אין קמח אין תּורה — שטייט בײַ אונדז געשריבן — אַז מע שמירט ניט, פֿאָרט מען ניט“...

און ווי איך רייד מיר דאָ אַזוי מיט מײַן פֿערדל, זע איך, פֿון וואַלד אַרויס שנײַדט זיך אַ פּאָרל, צוויי מענטשן, ניכּר [30], אַ זכר מיט אַ נקבֿה. גיין גייען זיי נאָענט, האַרט איינער צום אַנדערן, און מע רעדט עפּעס זייער געשמאַק. ווער קאָן דאָס זײַן פּלוצעם אין מיטן דרינען? — קלער איך מיר און קוק מיך אײַן דורך די פֿײַערדיקע ריטער פֿון דער זון. איך וואָלט געמעגט שווערן, אַז ס'איז פּעפּערל! מיט וועמען זשע גייט ער דאָס, דער שלימזל, אַזוי שפּעט? איך פֿאַרשטעל מיך מיט דער האַנט פֿון דער זון און קוק מיך אײַן נאָך שטאַרקער: ווער איז די נקבֿה? אוי! דאַכט זיך, האָדל? יאָ, ס'איז זי, ווי איך בין אַ ייִד, ס'איז זי!... אַזוי? אָט דאָס האָט מען אַזוי געשמאַק געלערנט גראַמאַטיקעס, געלייענט ביכלעך?! אוי, טבֿיה, ביסט אַ בהמה! אַזוי טראַכט איך מיר און שטעל־אָפּ דאָס פֿערדל און רוף זיך אָן צו מײַנע לײַט: „אַ גוטן אָוונט אײַך, זאָג איך, וואָס הערט זיך עפּעס מכּוח מלחמה? ווי קומט איר, זאָג איך, פּלוצעם גאָר אַהער? אויף וועמען קוקט איר דאָ אַרויס? אויפֿן נעכטיקן טאָג?“... דערהערט אַזאַ מין ברוך־הבא, איז מײַן פּאָרל געבליבן שטיין, ווי זאָגט ער, לא בשמים ולא בארץ [31], דאָס הייסט: נישט אַהין, נישט אַהער, מחילה צעדרייט און רויטלעך אויפֿן פּנים... געשטאַנען אַזוי אַ פּאָר מינוט אָן ווערטער, לאָזט מען אַראָפּ די אויגן,

נאָך דעם הייבט מען אָן קוקן אויף מיר, איך אויף זיי, זיי בײדע איינס אויף דאָס אַנדערע.

— נו? — זאָג איך — עפּעס באַטראַכט איר מיך — זאָג איך — גלײַך אַזוי ווי איר האָט מיך שוין לאַנג נישט געזען. איך בין, דאַכט מיר, דער אייגענער טבֿיה — זאָג איך — וואָס געווען, נישט געמינערט אַ האָר.

אַזוי מאַך איך צו זיי האַלב פֿאַרדראָסיק און האַלב אויף קאַטאָוועס. רופֿט זיך אָן צו מיר די טאָכטער מײַנע, האָדל הייסט דאָס, און ווערט נאָך רויטער ווי פֿריִער:

— טאַטע, אונדז קומט מזל־טובֿ...

— מזל־טובֿ אײַך — זאָג איך — מיט מזל זאָלט איר לעבן! וואָס איז די מעשׂה? איר האָט געפֿונען — זאָג איך — אַן אוצר אין וואַלד? צי איר זײַט נאָר וואָס ניצול געוואָרן — זאָג איך — פֿון אַ גרויסער סכּנה?

— אונדז קומט — זאָגט ער — מזל־טובֿ, מיר זײַנען חתן־כּלה.

— וואָס הייסט — זאָג איך — איר זײַט חתן־כּלה?

— חתן־כּלה — זאָגט ער — ווייסט איר נישט וואָס הייסט? חתן־כּלה הייסט — זאָגט ער — איך בין איר חתן, זי איז מײַן כּלה.

אַזוי מאַכט ער צו מיר, פּעפּערל הייסט דאָס, און קוקט מיר דווקא גלײַך אין די אויגן אַרײַן. איך קוק אים אָבער אויך גלײַך אין די אויגן אַרײַן און מאַך צו אים:

— ווען איז בײַ אײַך — זאָג איך — דאָס קנס־מאָל? און פֿאַר וואָס האָט איר נישט גערופֿן מיך אויך אויף דער שׂמחה? איך קער מיך, דאַכט זיך, אָן דאָ אַ שטיקל מחותן, צי ניין?...

איר פֿאַרשטייט, איך לאַך און ווערעם עסן מיך, טאָטשען מײַן לײַב. נאָר גאָר נישט. טבֿיה איז נישט קיין ייִדענע, טבֿיה האָט ליב אויסהאָרכן ביזן סוף... רוף איך מיך אָן צו זיי:

— איך פֿאַרשטיי ניט: אַ שידוך אָן אַ שדכן, אָן תּנאָים? — וואָס דאַרפֿן מיר, מאַכט ער, פּעפּערל הייסט דאָס, שדכנים? מיר זײַנען שוין לאַנג — זאָגט ער — חתן־כּלה.

— אַזוי? גאָטס ניסים! וואָס זשע האָט איר — זאָג איך — געשוויגן ביז אַהער?

— וואָס זאָלן מיר — זאָגט ער — שרײַען? מיר וואָלטן אײַך הײַנט אויך נישט דערציילט. נאָר אַזוי ווי מיר האַלטן אין גיכן בײַ צעשיידן זיך, איז בײַ אונדז געבליבן, מיר זאָלן שטעלן פֿריִערט אַ חופּה...

דאָס האָט מיך שוין פֿאַרדראָסן. ווי זאָגט איר: באו מים עד נפש — דערלאַנגט אין ביין אַרײַן! מילא, וואָס ער זאָגט: חתן־כּלה — איז נאָך צו דערלײַדן. ווי שטייט דאָרטן געשריבן? אָהבֿתּי [32] — ער וויל זי, זי וויל אים. אָבער חופּה? וואָס איז דאָס פֿאַר ווערטער: שטעלן אַ חופּה? עפּעס תּרגום־לשון!... ווײַזן ווײַזט־אויס, אַז מײַן חתן האָט פֿאַרשטאַנען, אַז איך בין פֿון דער מעשׂה אַ ביסל מטושטש; רופֿט ער זיך אָן צו מיר:

— פֿאַרשטייט איר, ר' טבֿיה, די מעשׂה דערפֿון איז אַזוי: איך האַלט בײַ אָפּפֿאָרן פֿון דאַנען.

— ווען פֿאָרסטו?

— אין גיכן.

— וווהין, אַ שטייגעו?

— דאָס קאָן איך אײַך מאַכט ער — ניט זאָגן. ס'איז זאָגט ער — אַ סוד...

would do once I was the father of a rich woman. Why, I'd become a real philanthropist, giving this beggar twenty-five rubles, that one fifty, that one over there an even hundred; I'd let everyone know that a poor man is a human being too . . . That's just what I thought as I traveled home that evening. "Giddyap," I told my horse, giving him a taste of the whip. "If you want your oats tonight, you'd better dance a little faster, because *im eyn kemakh eyn Toyroh*, by me there's no something for nothing."

In a word, there I was talking to him in Horsish when who do I see slipping out of the forest but a young couple, a boy and a girl, deep in talk and walking so close that they're practically hugging. Who can that be in the middle of nowhere, I wondered, squinting into the setting sun at them. Why, I could have sworn it was Peppercorn! But who was the schlimazel out with at this hour? I shaded my eyes with my hand and looked again: who was the female? My God, I said to myself, can that be Hodl? Yes, it's her, all right, or else I'm not a Jew . . . so these are the grammar lessons he's been giving her! Ah, Tevye, I thought, are you ever a jackass—and I stopped my horse and called out to them, "A good evening to you both! What's the latest war news from Japan? I hope it isn't too nosy of me to ask what you're doing here, because if you happen to be looking for pie in the sky, it's already been eaten by Brodsky . . ."

In short, I gave them such a hearty greeting that the two of them were left speechless, *loy bashomayim veloy ba'orets*, neither here nor there, embarrassed and blushing all over. For a moment they just stood there, staring down at the ground. Then they looked up at me, so that now we were staring at each other.

"Well," I said, half in anger, half in jest, "you're looking at me as though you hadn't seen me in a donkey's years. I can assure you that I'm the same Tevye as always, not a hair more or less of me."

"Papa," says my daughter Hodl to me, blushing even brighter. "You can wish us a mazel tov."

"I can?" I say. "Then mazel tov, you should live to be one hundred and twenty! Only what might I be congratulating you for? Have you found a buried treasure in the forest or been rescued from some great danger?"

"You can wish us a mazel tov," says Peppercorn, "because we're engaged to be married."

"You're engaged to be *what?*" I say. "What are you talking about?"

"To be married," he says. "Isn't that a custom you're familiar with? It means that I'll be her husband and she'll be my wife."

That's just what he said to me, Peppercorn did, looking me straight in the eye. So I looked him straight back and said, "Excuse me, but when was the engagement party? It's rather odd that you forgot to invite me to it, because if she'll be your wife, I just might be your father-in-law." I may have seemed to be making a joke of it, but the worms were eating my heart. Say what you will, though, Tevye is no woman; Tevye hears it out to the end. "I'm afraid I still don't get it," I said. "Whoever heard of a match without a matchmaker, without even a betrothal?"

"What do we need a matchmaker for?" says Peppercorn. "We're as good as married already."

"Oh, you are?" I say. "Will wonders never cease! And why have you kept it such a secret until now?"

"What was there to shout about?" he says. "We wouldn't have told you now either, but seeing as we're about to be parted, we decided to make it official."

That was already too much for me. *Bo'u mayim ad nefesh*, as it says: I felt cut to the quick. That he should tell me they were as good as married already—somehow I could still put up with that, how does the verse go? *Ohavti es adoyni, es ishti:* he loves her, she loves him, it's been known to happen before. But *make it official?* What kind of Chinese was that?

Well, even my young man must have seen how befuddled I was, because he turned to me and said: "You see, it's like this, Reb Tevye. I'm about to leave these parts."

"When?"

"Any day now."

"And just where," I asked, "are you off to?"

"I can't tell you that," he says. "It's confidential."

Would you believe it? *Confidential:* put that in your pipe and smoke it! Along comes a black little ragamuffin of a Peppercorn

איר הערט? ס׳איז אַ סוד! ווי געפֿעלט דאָס אײַך, אַ שטייגער? קומט צו גיין אַ פּעפּערל, אַ קליינס, אַ שוואַרצס, אַ פֿאַרזעעניש, פֿאַרשטעלט זיך פֿאַר אַ חתן, וויל שטעלן אַ חופּה, האַלט בײַ אַוועקפֿאָרן און זאָגט ניט וווהין! קאָן ניט צעזעצט ווערן די גאַל?

— מילא — זאָג איך צו אים — אַ סוד איז אַ סוד; בײַ דיר איז גאָלע סודות... גיב מיר אָבער צו פֿאַרשטיין, ברודערל, אָט דאָס: דו ביסט דאָך אַ מענטש — זאָג איך — פֿון סאַמע יושר און ביסט אײַנגעטונקען אין מענטשלעכקייט פֿון אויבן ביז אַראָפּ. ווי קומט דאָס — זאָג איך — צו דיר, אַז דו זאָלסט פּלוצעם, אין מיטן דרינען, צונעמען בײַ טבֿיהן אַ טאָכטער און מאַכן זי פֿאַר אַן עגונה? אָט דאָס הייסט בײַ דיר יושר? מענטשלעכקייט? אַ שטיקל גליק — זאָג איך — וואָס דו האָסט מיך נישט באַגנבֿעט, אָדער אונטערגעצונדן...

— טאַטע! — זאָגט זי צו מיר, האָדל הייסט דאָס — דו ווייסט גאָר ניט, ווי גליקלעך מיר זײַנען, איך און ער, וואָס מיר האָבן דיר אויסגעזאָגט פֿונעם סוד. ס׳איז בײַ אונדז — זאָגט זי — אַראָפּ אַ שטיין פֿונעם האַרצן. קום אַהער, לאָמיר זיך צעקושן.

און נישט לאַנג געטראַכט, כאַפּן זיי מיך אַרום ביידע, זי פֿון איין זײַט, ער פֿון דער אַנדערער זײַט, און מע הייבט מיך אָן קושן און האַלדזן. זיי מיך און איך זיי, און פֿון גרויס אימפּעט, אַ פּנים, זיי ביידע צווישן זיך דאָוויַ[33] קושן זיך! אַ באַשרײַבונג, זאָג איך אײַך, אַ טעיאַטער מיט זיי!

— טאָמער וואָלט שוין געווען — זאָג איך — גענוג קושן זיך? צײַט עפּעס ריידן מכּוח תּכלית.

— מכּוח וואָסער תּכלית? — זז׳גן ז׳י.

— מכּוח נדן — זאָג איך — מלבושים, הוצאות־החתונה, דאָס, יענץ, לאָקש, בוידעם, ציבעלע...

— מיר דאַרפֿן נישט — זאָגן זיי — גאָר נישט ניט, נישט קיין לאָקשן, נישט קיין בוידעם, נישט קיין ציבעלעס.

— וואָס זשע דען — זאָג איך — דאַרפֿט איר יאָ?

— מיר דאַרפֿן — זאָגן זיי — נאָר חופּה וקדושין...

איר הערט ווערטער?...

בקיצור, איך וועל אײַך ניט מאַריך זײַן, עס האָט מיר געהאָלפֿן ווי דער פֿאַראַיאָריקער שניי. מען האָט געשטעלט אַ חופּה — אַלץ הייסט אַ חופּה! אַוודאי, וואָס זאָלט איר קלערן, נישט אַזאַ חופּה, ווי טבֿיהן שטייט־אָן. אויך מיר אַ חופּה!... אַ שטילע חתונה... אָך און וויי!... און דערצו איז נאָך פֿאַראַן אַ ווײַב. ווי זאָגט איר? אויף אַ מכּה אַ בלאָטער. מוטשעט זי, איך זאָל איר נאָר זאָגן, וואָס איז דאָס עפּעס אַזוי כאַפּ־לאַפּ, בחפזונדיק? נו, גייט גיט צו פֿאַרשטיין אַ יידענע, אַז סע ברענט! וואָס טויג אײַך, איך האָב איר געמוזט אָפּטאָקן פֿון דרך־שלום וועגן אַ ליגן הגדול הגבור והנורא. אַ מעשׂה מיט אַ ירושה, אַ רײַכע מומע פֿון יעהופּעץ, נעכטיקע טעג — אַבי זי זאָל מיך לאָזן צו רו. און טאַקע באותו יום, דאָס הייסט אַ פּאָר שעה נאָך דער שיינער חופּה, שפּאַן איך אײַן דאָס פֿערד־און־וועגעלע און מיר זעצן זיך אויף זאַלבעדריט, דאָס הייסט: איך און זי און ער, דער געניידעם[34] מייַנער, און הלך משה מרדכי[35] — מאַרש צו דער באַן קיין בויבעריק. זיצנדיק אַזוי מיט מײַן פּאָרפֿאָלק אין וועגעלע, כאַפּ איך מיר אַ קוק מן הצד אויפֿן דאָזיקן פּאָרל און טראַכט מיר: וואָס פֿאַר אַ גרויסן גאָט מיר האָבן און ווי מאָדנע שיין ער פֿירט זײַן וועלטל! און וואָס פֿאַר מיני משונה נפֿשות, ווילדע ברואים, עס געפֿינען זיך בײַ אים! אָט האָט איר אײַך אַ פּאָרפֿאָלק נאָר וואָס פֿון דער נאָדל אַרויס: פֿאָרט ער אַוועק, דער גוטער יאָר ווייסט אים וווהין, און זי בלײַבט־איבער דאָ — און מע זאָל דאָס לאָזן אַפֿילו אַ טרער, כאָטש פֿון יוצא וועגן! נאָר גאָר נישט, טבֿיה איז נישט קיין יידענע. טבֿיה האָט צײַט. קוקט און שווײַגט, וואָס וועט דאָ זײַן... זע איך עפּעס אַ פּאָר יונגע לײַטלעך, גוטע קאַסריליקעס, מיט אויסגעטראָטענע שטיוול, זײַנען אַרויסגעקומען אויפֿן באַן זיך געזעגענען מיט מײַן שפּילפֿויגל. איינער פֿון זיי איז געגאַנגען עפּעס ווי אַ שייגעץ, איך בעט־איבער אײַער כּבֿוד, מיטן העמדל איבער די הויזן, און האָט עפּעס געשושקעט זיך מיט מײַנעם שטילערהייט. „זע נאָר, טבֿיה, טראַכט איך מיר — צי האָסטו זיך ניט אַרײַנגעכאַפּט דאָ צווישן חבֿרה פֿערד־גנבֿים, בײַטל־שנײַדערס, שלעסער־ברעכערס אָדער פֿאַלשע מאָנעטשיקעס?[36]...

פֿאָרנדיק צוריק מיט מײַן האָדלען פֿון בויבעריק אַהיים, קאָן איך מיך נישט אײַנהאַלטן און זאָג איר אַרויס דעם דאָזיקן געדאַנק גאַנץ אָפֿנטלעך. צעלאַכט זי זיך און וויל מיר אײַנריידן, אַז ס׳איז לויטער פֿײַנע מענטשלעך, ערלעכע, לעצט־ערלעכע לײַט, וואָס זייער גאַנץ לעבן איז נאָר פֿון יענעמס וועגן, זיך האָבן זיי נישט אין זינען, אַפֿילו אין דער לינקער פּיאַטע... „אָט אַ יענער, זאָגט זי, וואָס מיטן העמדל, דער איז גאָר אַ טאַטנס אַ קינד; ער האָט, זאָגט זי, אַוועקגעוואָרפֿן רײַכע טאַטע־מאַמע אין יעהופּעץ, וויל נישט נעמען בײַ זיי קיין צעבראָכענעם גראָשן“.

— אַזוי? גאָטס וווּנדער! — זאָג איך — טאַקע זייער אַ פֿײַן בחורל, כ׳לעבן! צום העמדל, וואָס ער גייט איבער די הויזן, מיט די לאַנגע האָר, ווען גאָט העלפֿט אים נאָך אַ האַרמאָניע, אָדער אַ הונט זאָל אים נאָכלויפֿן פֿון הינטן, דעמאָלט האָט דאָס שוין גאָר דעם זיבעטן חן!...

אָט אַזוי רעכן איך זיך אָפּ מיט איר שוין פֿאַר אים אויך און לאָז־אויס מײַן ביטער האַרץ, הייסט דאָס, צו איר, נעבעך... און זי? גאָר נישט! אין אסתּר מגדת[37] מאַכט זיך תּמעוואַטע. איך איר: „פּעפּערל“! און זי מיר: „טובֿת־הכּלל, אַרבעטער, נעכטיקע טעג“...

and informs me all in one breath that he's my son-in-law, and that he's making it official, and that he's going away, and that where is confidential! It made my gorge rise. "Look here," I said to him, "I understand that a secret is a secret—in fact, you're one big secret to me . . . But just tell me one thing, brother: you pride yourself on your honesty, you're so full of humanity that it's coming out of your ears—how can you marry a daughter of mine and run out on her the same day? You call that honest? You call that human? I suppose I should count myself lucky that you haven't robbed me and burned my house too."

"Papa!" says Hodl to me. "You don't know how happy it makes us to finally tell you the truth. It's such a load off our minds. Come, let me give you a kiss." And before I know it she grabs me from one side, he grabs me from the other, and we all begin to kiss so hard that pretty soon they're kissing each other. A scene from the theater, I tell you! "Don't you think that's enough for a while?" I finally managed to say. "It's time we had a practical talk."

"About what?" they ask.

"Oh," I say, "about dowries, trousseaus, wedding costs, everything from soup to nuts . . ."

"But we don't want any soup or nuts," they say.

"What do you want, then?" I ask.

"An official wedding," they say. Did you ever hear of such a thing in your life?

Well, I don't want to bore you. All my arguments did as much good as last winter's snow. We had an official wedding. Take my word, it wasn't the wedding that Tevye deserved, but what doesn't pass for a wedding these days? A funeral would have been jollier. And to make matters worse, I have a wife, as you know, who can be a royal pain. Day in and day out she kept after me: how could I ever permit such a higgledy-piggledy, such a slapdash affair? Go try explaining to a woman that time is of the essence! There was nothing for it but to smooth things over with a tiny little fib about a childless old aunt of Peppercorn's in Yehupetz, oodles of money, a huge inheritance that would be his one bright day in the middle of the night—anything to take the heat off me . . .

That same day, a few hours after the splendid wedding, I harnessed my horse to the wagon and the three of us, myself, my daughter, and my heir-in-law, piled into it and drove to Boiberik. As I sat there stealing a glance at them, I thought, how clever it is of God to run His world according to the latest fashions! And the weird types He puts in it! Why, right next to me was a freshly married couple, still wet behind the ears, so to speak, one of them setting out for the Devil knows where and the other not shedding a tear for him, not even one for the record—but Tevye was no woman, Tevye would wait and see . . . At the station were a few youngsters, born-and-bred Kasrilevkites to judge by the state of their boots, who had come to say goodbye. One, wearing his shirt down over his pants and looking more like a Russian than a Jew, stood whispering with my wanderbird. I do believe, Tevye, I told myself, that you've married into a gang of horse thieves, or purse snatchers, or housebreakers, or at the very least, highway murderers . . .

On the way back from Boiberik I couldn't restrain myself any longer, and I told my Hodl what I thought of them. She laughed and tried explaining to me that they were the best, the finest, the most honorable young people in the world, and that they lived their whole lives for others, never giving a fig for their own skins. "For example," she says, "that one with the shirt hanging out: he comes from a rich home in Yehupetz—but not only won't he take a penny from his parents, he refuses even to talk to them."

"Is that a fact?" I say. "I do declare, honorable is hardly the word! Why, with that shirt and long hair, all he needs is a half-empty bottle of vodka to look the perfect gentleman."

Did she get it? Not my Hodl! *Eyn Esther magedes*—see no evil, hear no evil. Each time I took a dig at her Peppercorn's friends, back she came at me with capital, the working class, pie in the sky.

— וואָס טויג מיר — זאָג איך — אײַער טובֿת־הכּלל מיט אײַער אַרבעטן, אַז עס גייט־צו בײַ אײַך בסוד? פֿאַראַן — זאָג איך — אַ שפּריכוואָרט: וווּ אַ סוד, דאָרט איז אַ גנבֿה... אָמער זאָג מיר גלײַך, וואָס איז ער געפֿאָרן, פּעפּערל, און וווּהין?...

— אַלצדינג יאָ — זאָגט זי — נאָר דאָס נישט. פֿרעג זיך — זאָגט זי — בעסער נישט נאָך. גלייב מיר — זאָגט זי — וועסט מיט דער צײַט אַליין אַלצדינג וויסן. וועסט, אם־ירצה־השם, הערן און אפֿשר אין גיכן, פֿיל נײַס, פֿיל גוטס!...

— אָמן, הלוואַי — זאָג איך — פֿון דײַן מויל אין גאָטס אויערן. נאָר אונדזערע שונאים — זאָג איך — זאָלן אַזוי וויסן פֿון זייער געזונט, ווי איך הייב־אָן צו פֿאַרשטיין, וואָס דאָ טוט זיך בײַ אײַך און וואָס באַטײַט די שפּיל!...

— אָט דאָס איז טאַקע — זאָגט זי — דער אומגליק, וואָס דו וועסט דאָס ניט פֿאַרשטיין.

— וואָס זשע, ס'איז אַזוי טיף? מיר דאַכט — זאָג איך — אַז איך פֿאַרשטיי, מיט גאָטס הילף, גרעסערע זאַכן...

— דאָס לאָזט זיך ניט — זאָגט זי — פֿאַרשטיין מיטן שׂכל אַליין. דאָס דאַרף מען — זאָגט זי — פֿילן, פֿילן מיטן האַרצן...

אַזוי זאָגט זי צו מיר, האָדל הייסט עס, און דאָס פּנים בײַ איר בשעת־מעשׂה פֿלאַמט און די אויגן ברענען. ניט געדאַכט זאָלן זיי ווערן, די טעכטער מײַנע! פֿאַרקאָכן זיי זיך אין עפּעס, איז מיט האַרצן און מיט לײַב און לעבן, און מיטן גוף און מיט דער נשמה!

(בקיצור) וועל איך אײַך דערציילן, עס גייט־אַוועק אַ וואָך און צוויי און דרײַ און פֿיר און פֿינף און זעקס און זיבן — אין קול ואין כּסף [38] — נישטאָ ניט קיין בריוו, ניט קיין ידיעה. „פֿאַרפֿאַלן, זאָג איך, פּעפּערל!" — און כאַפּ אַ קוק אויף מײַן האָדלען. נעבעך, קיין טראָפּן בלוט נישטאָ אין פּנים. זוכט־אויף אַלע מאָל אַן אַנדער שטיקל אַרבעט אין שטוב. וויל, ווײַזט־אויס, פֿאַרגעסן דורך דעם די גרויסע צרות אירע. נאָר, איר זאָלט זאָגן, זי זאָל דאָס אים אַפֿילו דערמאָנען! שאַ, שטיל, גלײַך ווי ס'איז גאָר קיין מאָל נישט געווען קיין פּעפּערל אויף דער וועלט! נאָר איין מאָל טרעפֿט זיך אַ מעשׂה, איך קום צו פֿאָרן אַהיים, איך זע — מײַן האָדל איז פֿאַרוויינט, גייט־אַרום מיט אָנגעשוואָלענע אויגן. הייב איך מיך אָן צו דערפֿרעגן. ווער איך געוויר, אַז דאָ איז נישט לאַנג געווען עפּעס אייבער אַ שלימזל מיט לאַנגע האָר און געסודעט זיך עפּעס מיט איר, מיט האָדלען הייסט עס. „אַהאַ! — טראַכט איך מיך — דאָס איז יענער חבֿרה־מאַן, וואָס האָט אַוועקגעוואָרפֿן רײַכע טאַטע־מאַמע און האָט אַראָפּגעלאָזט דאָס העמדל איבער די הויזן"... און נישט לאַנג געטראַכט, רוף איך אַרויס מײַן האָדלען פֿון שטוב אין הויף אַרויס און טו זי אַ כאַפּ גלײַך אויף דער ווענטקע:

— זאָג מיר נאָר, טאָכטער, האָסט שוין פֿון אים אַ גרוס?

— יאָ.

— וווּ איז ער ערגעץ, דײַן באַשערטער?

— ער איז — זאָגט זי — ווײַט.

— וואָס טוט ער?

— ער זיצט!

— ער זיצט?

— ער זיצט...

— וווּ זיצט ער? פֿאַר וואָס זיצט ער?

שווײַגט זי. קוקט מיר גלײַך אין די אויגן אַרײַן און שווײַגט.

— זאָג מיר נאָר — זאָג איך — טאָכטער מײַנע, ווערליק איך פֿאַרשטיי, זיצט ער נישט פֿאַר קיין גנבֿה. פֿאַרשטיי איך ניט דעם שׂכל, אַז ווי באַלד קיין גנבֿ ניט און קיין שווינדלער ניט, הײַנט פֿאַר וואָס זשע זיצט ער, פֿאַר וואָסערע מעשׂים טובֿים?...

שווײַגט זי — אין אסתּר מגדת... האָב איך מיך מיישבֿ געווען: זאָגסט ניט, דאַרף מען ניט. ער איז דאָך דײַן שלימזל, ניט מײַנער. אַ שיינע, ריינע כּפּרה! נאָר אינעווייניק אין האַרצן טראָג איך אַ ווייטיק. איך בין פֿאָרט אַ פֿאָטער, ווי מיר זאָגן אינעם דאַווענען: כּרחם אָבֿ על בנים [39] — אַ פֿאָטער בלײַבט אַ פֿאָטער.

בקיצור, געווען איז דאָס הושענאַ־רבה אויף דער נאַכט. יום־טובֿ איז בײַ מיר אַ מנהג, איך רו מיך אָפּ, און אויך דאָס פֿערדל רוט זיך בײַ מיר אויס, ווי אין דער תּורה שטייט געשריבן: אַתּה — דו, ושורך — און דײַן ווײַב, וחמורך — און דײַן פֿערדל [40]... און אַגבֿ איז שוין אין בויבעריק כּמעט נישטאָ וואָס צו טאָן: טוט מען אַ בלאָז מיטן שופֿר, אַזוי צעלויפֿן זיך אַלע דאַטשניקעס, ווי די מײַז אין אַ הונגער, און בויבעריק ווערט אַ פּוסטקע [41]. דעמאָלט האָב איך ליב צו זיצן אין דער היים, בײַ זיך אויף דער פּריזבע. פֿאַר מיר איז עס דאָס בעסטע שטיקל צײַט. די טעג זײַנען געשענקטע. די זון באַקט שוין ניט, ווי אַ קאַלכאויוון, נאָר זי גלעט מיט אַ מין ווייכקייט, מחיה נפֿשות. דער וואַלד איז אַלץ נאָך גרין, די סאָסנעס הערן ניט אויף צו שמעקן מיט סמאָלע, און עס דאַכט זיך מיר, אַז דער וואַלד קוקט יום־טובֿדיק, ווי גאָטס אַ סוכּה, אַ סוכּה פֿון גאָט. אָט דאָ, טראַכט איך מיר, האַלט גאָט סוכּות. דאָ, ניט אין שטאָט, וווּ סע טאַרעראַמט, און מענטשן לויפֿן הין און הער, פֿינען מיט דער נשמה, יאָגן זיך נאָכן שטיקל ברויט, און מע הערט נאָר געלט און געלט און געלט!... און ווער שמועסט אויף דער נאַכט, הושענאַ־רבה, למשל, איז דאָך גאָר אַ גן־עדן: דעמאָלט איז דער הימל בלוי, די שטערן פֿינקלען, שעמערירן, בײַטן זיך, פֿינטלען, ווי להבֿדיל אַ מענטש מיט די אויגן; און אַ מאָל, מאַכט זיך, פֿליט־דורך אַ שטערן פֿײַל אויסן

"What do I care about your working class," I said, "if it's such a military secret? There's an old saying, you know, that if you scratch a secret, you'll find a thief. Tell me the truth, now: where is Peppercorn going and why is he going there?"

"Ask me anything but that," she says. "Better yet, don't ask me anything. Just pray that there'll be some good news soon . . ."

"Amen," I say. "I only hope God's listening. My enemies should worry about their health as much as I'm beginning to worry about the little game that you and your friends are playing . . ."

"The trouble is, you don't understand," she says.

"What's to understand?" I say. "I'd like to think I understand harder things."

"It's not something you can grasp with just your head," she says. "You have to feel it—you have to feel it with all your heart!"

And on she went, my Hodl, her face flushed and her eyes burning as she talked. What a mistake it was to go and have such daughters! Whatever craziness they fall for, it's head and heart and body and soul and life and limb all together . . .

Well, let me tell you, a week went by, and then another, and still another, and another, and another—*eyn koyl ve'eyn kosef,* there's not a letter, not a single word. That's the last of Peppercorn, I thought, looking at my Hodl. There wasn't a drop of blood in her poor cheeks. All the time she did her best to keep busy about the house, because nothing else helped take her mind off him—yet couldn't she have said something, couldn't she at least have mentioned his name? No, not one syllable: you'd think that such a fellow as Peppercorn was a pure figment of my imagination . . .

One day when I came home, though, I could see that my Hodl had been crying; her eyes were swollen with tears. I asked around and was told that not long before, a character with long hair had been in the house and spoken to her in private. Oho, I said to myself, that must be our fine friend who goes about with his shirt hanging out and tells his rich parents to jump in the lake! And without thinking twice I called my Hodl out to the yard and put it straight to her. "Tell me," I asked her, "have you heard from him?"

"Yes," she said.

"And where," I ask, "is your true love?"

"He's far away," she says.

"And what," I ask, "might he be doing there?"

"He's doing time," she says.

"Time?"

"Time."

"But where?" I ask. "For what?"

Hodl didn't answer. She looked straight at me and said nothing.

"Just explain one thing to me, Daughter," I said. "I don't need you to tell me that he's not doing time for horse theft. And if he isn't a thief and he isn't a swindler, what good deeds has he been put away for?"

Eyn Esther magedes—mum's the word! Well, I thought, if you don't want to talk, you don't have to; he's your bit of bad luck, not mine; may the Lord have mercy on him! . . . My heart didn't ache any less, though. After all, she was my daughter. You know what it says in the prayer book: *kerakheym ov al bonim*—a father can't help being a father . . .

In short, the summer passed, the High Holy Days came and went, and it was already Hoshana Rabbah, the last day of Sukkos. It's my habit on holidays to give myself and my horse a breather, just like it says in the Bible: *atoh*—you yourself; *veshorkho*—and your wife; *vekhamorkho*—and your horse too . . . Besides, there's nothing to do then in Boiberik anyway; as soon as Rosh Hashanah comes along, all the dacha owners take off like a pack of hungry mice and Boiberik turns into a ghost town. It's a good time to stay home and relax a bit on the front stoop. In fact, it's my favorite season. Each day is a gift. The sun's not as hot as an oven anymore and has a mildness about it that makes being out-of-doors a pleasure. The leaves are still green, the pine trees give off a good tarry smell, and the whole forest is looking its best, as if it were God's own sukkah, a tabernacle for God. It's there that He must celebrate the holiday, not in the city, where there's such a commotion of people running about to earn their next meal and thinking only of money, of how to make more and more of it . . . And at night you might think you were in Paradise, the sky such a deep blue and the stars twinkling, sparkling, winking on and off at you like eyes; sometimes one shoots through the air as fast as an arrow, leaving behind a green trail—that's a sign that someone's

בויגן, לאָזט־איבער נאָך זיך אויף אַ רגעלע אַ גרינעם פּאַס — דאָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אַ שטערנדל, געפֿאַלן עמעצנס מזל. וואָרעם וויפֿל שטערן, אַזוי פֿיל מזלות... יידישע מזלות... „עס זאָל כאָטש ניט זײַן מײַן פֿינצטער מזל", טראַכט איך מיר, און עס קומט מיר אויפֿן געדאַנק האָדל. שוין פֿון עטלעכע טעג, אַז זי איז עפּעס ווי אויפֿגע־מונטערט, לעבעדיקער געוואָרן, גאָר אַן אַנדער פּנים באַקומען. עמעצער האָט איר געבראַכט אַ בריוול, אַ פּנים, פֿון אים טאַקע, פֿון איר שלימזל. ווילן ווילט זיך מיר זייער וויסן, וואָס ער שרײַבט איר, נאָר פֿרעגן וויל איך נישט. זי שווײַגט, שווײַג איך אויך, פּתח שין — שאַ! טבֿיה איז נישט קיין יידענע. טבֿיה האָט צײַט...

דערווײַל, אַזוי ווי איך טראַכט פֿון האָדלען, קומט זי אָן, האָדל הייסט עס, זעצט זיך צו נעבן מיר אויף דער פּריזבע, קוקט זיך אַרום אויף אַלע זײַטן און רופֿט זיך אָן צו מיר שטילערהייט:

— הערסטו, טאַטע? איך דאַרף דיר עפּעס זאָגן: הײַנט געזעגענען מיר זיך אָפּ מיט דיר... אויף שטענדיק...

אַזוי זאָגט זי צו מיר שטיל, קוים וואָס מע הערט, און קוקט אויף מיר מיט אַ מאָדנעם מין קוק, מיט אַזאַ קוק, וואָס איך וועל אים אייביק נישט פֿאַרגעסן. און בשעת מעשה פֿליט מיר דורך אַ מחשבֿה אין קאָפּ: „זי וויל זיך טרינקען"... וואָס איז מיר אײַנגעפֿאַלן טרינקען? ווײַל עס האָט זיך געטראָפֿן, ניט דאָ געדאַכט, אַ מעשה: אַ מיידל, נישט ווײַט פֿון אונדז, האָט זיך פֿאַרקאָכט אין אַ דאָרף־שייגעץ און האָט זיך צוליב דעם דאָרף־שייגעץ... איר ווייסט דאָך שוין וואָס. איז די מאַמע פֿאַר צרות קראַנק געוואָרן און איז געשטאָרבן, און דער טאַטע האָט זיך אויסגעבראַכט, געוואָרן אַ קבצן. און דער דאָרף־שייגעץ האָט זיך מיישבֿ געווען און האָט חתלירע[42] געהאַט פֿאַר אַן אַנדערע. איז זי אַוועקגעגאַנגען צום טײַך, דאָס מיידל הייסט דאָס, און האָט זיך אַרײַנגעוואָרפֿן אין וואַסער אַרײַן און האָט זיך דער־טרונקען...

— וואָס הייסט — זאָג איך — דו געזעגנסט זיך אָפּ מיט מיר אויף שטענדיק? — אַזוי מאַך איך צו איר און קוק־אַראָפּ, זי זאָל ניט זען ווי איך בין טויט.

— דאָס הייסט — זאָגט זי — איך פֿאָר — זאָגט זי — אַוועק, מאָרגן — זאָגט זי — גאַנץ פֿרי. מיר וועלן זיך שוין מער קיין מאָל ניט זען... קיין מאָל ניט...

דערהערט די דאָזיקע ווערטער, איז מיר געוואָרן אַ ביסל גרינגער אויף דער נשמה. דאַנקען גאָט כאָטש דערפֿאַר, טראַכט איך מיר. ווי זאָגט ער? גם זו לטובֿה — עס קאָן זײַן ערגער, בעסער האָט קיין שיעור ניט...

— וווּהין, למשל, פֿאָרסטו, אויב איך האָב — זאָג איך — די זכיה צו וויסן?

— איך פֿאָר — זאָגט זי — צו אים.

— צו אים? — זאָג איך — ווּ איז ער דען אַצינדערט?

— לעת עתּה — זאָגט זי — זיצט ער נאָך; נאָר אין גיכן שיקט מען אים אַוועק.

— פֿאָרסטו, הייסט דאָס, זיך געזעגענען מיט אים? — אַזוי זאָג איך צו איר און מאַך זיך תּמעוואַטע.

— ניין — זאָגט זי — איך גיי אים נאָך גלײַך אַהין.

— אַהין? — זאָג איך — ווער איז געווען דער אַהין? ווי אַזוי הייסט דאָס אָרט?

— מע ווייסט נאָך נישט אַקוראַט — זאָגט זי — ווי אַזוי דאָס אָרט הייסט, נאָר ווײַט איז דאָס זייער — זאָגט זי — ווײַט מיט סכּנת־נפֿשות...

אַזוי זאָגט זי צו מיר, האָדל הייסט עס, און עס מאָלט זיך מיר אויסעט, אַז זי רעדט דאָס מיט גדלות, מיט גרויסקייט, גלײַך ווי ער וואָלט דאָ אָפּגעטאָן עפּעס אַזעלכעס, וואָס סע קומט אים דערפֿאַר אַ מעדאַל פֿון אַ פּוד אײַזן!... וואָס ענטפֿערט מען איר, למשל, אויף אַזאַ זאַך? פֿאַר אַזאַ זאַך נעמט אַ פֿאָטער און בייזערט זיך אויס אויף אַ קינד, שענקט אַ פּאָר פּעטש אָדער ער בײַטלט־אויס אַלע בייזע, ווישטע חלומות. טבֿיה איז אָבער ניט קיין יידענע. איך גיי מיט דעם גאַנג, אַז כּעס איז עבֿודה זרה. רוף איך מיך אָן צו איר מיט אַ פּסוק, ווי געוויינטלעך:

— איך זע־אַרויס — זאָג איך — טאָכטער מײַנע, אַז דו ביסט מקיים, ווי אין דער הייליקער תּורה שטייט געשריבן: על כּן יעזבֿ[43] — וואַרפֿסט־אַוועק — זאָג איך — צוליב אַ פֿעפֿערל טאַטע־מאַמע — זאָג איך — און לאָזט זיך אַוועק אין אַן אָרט, וואָס מע ווייסט ניט ווּ ערגעץ אין די מדבריות, אַ פּנים, אויפֿן פֿאַרגליווערטן ים, דאָרט, ווּ אַלעקסאַנדער מוקדון — זאָג איך — איז געפֿאָרן אויפֿן אָקרענט און פֿאַרבלאָנדזשעט אויף אַ ווײַטער וויספּע — זאָג איך — צווישן ווילדע מענטשן, ווי איך האָב געלייענט — זאָג איך — אַמאָל אין אַ מעשה־ביכל...

אַזוי זאָג איך צו איר האַלב אויף קאַטאָוועס און האַלב מיט כּעס, און דאָס האַרץ בשעת מעשה וויינט. נאָר טבֿיה איז נישט קיין יידענע. טבֿיה האַלט זיך אײַן. און זי, האָדל הייסט עס, פֿאַלט נישט אַראָפּ בײַ זיך; ענטפֿערט מיר אָפּ על ראשון ראשון און שטיל, נישט געכאַפּט, און באַטראַכט. טבֿיהס טעכטער קאָנען ריידן...

און כאָטש איך האַלט דעם קאָפּ אַראָפּ און די אויגן צו, פֿון דעסט וועגן דאַכט זיך מיר, אַז איך זע זי, האָדלען הייסט דאָס, איך זע — איר פּנים איז פּונקט אַזוי ווי די לבֿנה, בלאַס און מאַט, און

luck has run out. Every Jew has his star . . . why, the whole sky is Jewish . . . I hope it's not mine that just fell, I prayed, suddenly thinking of Hodl. Lately she'd seemed cheerier, livelier, more her old self again. Someone had brought her a letter, no doubt from her jailbird. I would have given the world to know what was in it, but I was blamed if I was going to ask. If she wasn't talking, neither was I; I'd show her how to button up a lip. No, Tevye was no woman; Tevye could wait . . .

Well, no sooner had I thought of my Hodl than she appeared by my side. She sat down next to me on the stoop, looked around, and said in a low voice, "Papa, are you listening? I have to tell you something. I'm saying goodbye to you tonight . . . forever."

She spoke in such a whisper that I could barely hear her, and she gave me the strangest look—such a look, I tell you, as I'll never forget for as long as I live. The first thing to flash through my mind was that she was going to drown herself . . . Why did I think of drowning? Because there was once an incident not far from here in which a Jewish girl fell in love with a Russian peasant boy, and, not being able to marry him . . . but I've already told you the end. The mother took it so hard that she fell ill and died, and the father let his business go bankrupt. Only the peasant boy got over it; he found himself another and married her instead. As for the girl, she went down to the river and threw herself in . . .

"What do you mean, you're saying goodbye forever?" I asked, staring down at the ground to hide my face, which must have looked like a dead man's.

"I mean," she said, "that I'm going away early in the morning. We'll never see each other again . . . ever."

That cheered me up a bit. Thank God for small comforts, I thought. Things could have been worse—though to tell you the truth, they conceivably could have been better . . .

"And just where," I inquired, "are you going, if it's not too much of me to ask?"

"I'm going to join him," she said.

"You are?" I said. "And where is he?"

"Right now he's still in prison," she said. "But soon he's being sent to Siberia."

"And so you're going to say goodbye to him?" I asked, playing innocent.

"No," she says. "I'm going with him."

"Where?" I say. "What's the name of the nearest town?"

"We don't know the exact place yet," she says. "But it's awfully far away. Just getting there alive isn't easy."

She said that, did my Hodl, with great pride, as if she and her Peppercorn had done something so grand that they deserved a medal with half a pound of gold in it. I ask you, what's a father to do with such a child? He either scolds her, you say, or spanks her, or gives her an earful she'll remember. But Tevye is no woman; it happens to be my opinion that anger is the worst sin in the book. And so I answered as usual with a verse from Scripture. "I see, Hodl," I told her, "that you take the Bible seriously when it says, *al keyn ya'azoyv ish es oviv ve'es imoy,* therefore a child shall leave its father and its mother . . . For Peppercorn's sake you're throwing your papa and your mama to the dogs and going God only knows where, to some far wilderness across the trackless sea where even Alexander the Great nearly drowned the time he was shipwrecked on a desert island inhabited by cannibals . . . And don't think I'm making that up either, because I read every word in a book . . ."

You can see that I tried to make light of it, though my heart was weeping inside me. But Tevye is no woman; Tevye kept a stiff upper lip. And she, my Hodl, was not to be outdone by me. She answered whatever I said point by point, quietly, calmly, intelligently. Say what you will about them, Tevye's daughters can talk! . . . Her voice shook dully, and even with my eyes shut, I felt that I could see her, that I could see my Hodl's face that was as pale and worn as the moon . . . Should I have thrown myself on

דאָס קול אירס, מאָלט זיך מיר אויס, איז עפּעס ווי פֿאַרדומפּן, ציטערט... זאָל איך איר, אַ שטייגער, פֿאַלן אויפֿן האַלדז, בעטן, חלשן פֿאַר איר, זי זאָל נישט פֿאָרן? ווייס איך, אַז ס׳איז אַרויסגעוואָרפֿן. ימח שמם זאָלן זיי ווערן, טאַקע די טעכטער מײַנע! פֿאַרקאָכן זיי זיך אין עמעצן, איז מיטן גוף און מיט דער נשמה, און מיטן האַרצן, און מיט לײַב און לעבן!

בקיצור, מיר זײַנען אָפּגעזעסן אַזוי אויף דער פּריזבע אַ היפּשע שטיק צײַט, לאָז זיך אײַך דאַכטן, כּמעט די גאַנצע נאַכט. מער געשוויגן ווי גערעדט. און דאָס, וואָס מיר האָבן גערעדט, איז אויך געווען כּמעט ווי נישט גערעדט, האַלבע ווערטער... זי האָט גערעדט און איך האָב גערעדט. איך פֿרעג זי נאָר איין זאַך: ווו איז דאָס געהערט געוואָרן, אַ מיידל זאָל נעמען און חתונה האָבן פֿאַר אַ בחור צולים דעם, זי זאָל אים קאָנען נאָכגיין ערגעץ אין אַל די שוואַרצע יאָר? ענטפֿערט זי מיר:

— מיט אים איז אַלץ איינס, אַפֿילו אין אַל די שוואַרצע יאָר...

גיב איך איר, געוויינטלעך, צו פֿאַרשטיין מיטן שׂכל, ווי נאַריש דאָס איז. גיט זי מיר צו פֿאַרשטיין מיט איר שׂכל, אַז איך וועל דאָס קיין מאָל ניט פֿאַרשטיין. ברענג איך איר אַ משל מיט אַ הון, אַ קוואָקע, וואָס האָט אויסגעזעסן קאַטשקעלעך. די קאַטשקעלעך האָבן זיך נאָר אויפֿגעכאַפּט אויף די פּיסלעך, האָבן זיי זיך געלאָזט אויפֿן וואַסער, און די קוואָקע, נעבעך, קוואָקעט.

— וואָס, — זאָג איך — וועסטו זאָגן — זאָג איך — דערויף, טאָכטער לעבן?

— וואָס — זאָגט זי — זאָל איך דערויף זאָגן? ס׳איז אַוודאי אַ רחמנות — זאָגט זי — אויף דער קוואָקע; נאָר צוליב דעם — זאָגט זי — וואָס די קוואָקע קוואָקעט זאָלן די קאַטשקעלעך ניט שווימען?...

איר פֿאַרשטייט דיבורים? טבֿיהס טאָכטער רעדט נישט גלאַט...

און דערווײַל די צײַט שטייט נישט. עס הייבט שוין אָן צו שאַרײַען אויף טאָג. די אַלטע אין שטוב וואָרטשעט. זי האָט שוין עטלעכע מאָל געשיקט זאָגן, אַז ס׳איז שוין צײַט מאַכן נאַכט. און געזען, אַז עס העלפֿט זיך נישט, האָט זי אַרויסגעשטעקט דעם קאָפּ דורכן פֿענצטער און מאַכט צו מיר, מיט אַ שיינעם יבֿרכך, געוויינטלעך:

— טבֿיה! וואָס טראַכסטו זיך?

— לאָז זײַן שטיל — זאָג איך — גאָלדע, ווי אין פּסוק שטייט: למה רגשו[44]? האָסט פֿאַרגעסן, אַ פּנים, אַז ס׳איז הײַנט הושענא־רבה? הושענא־רבה — זאָג איך — ווערט אונדז אָנגעחתמעט דאָס גוטע קוויטל. הושענא־רבה דאַרף מען זײַן אויף. פֿאָלג מיך, גאָלדע — זאָג איך — דו נעם, זײַ מוחל, צעבלאָז נאָר דעם סאַמאָוואַר — זאָג איך — און לאָז זײַן טיי. און איך וועל גיין דערווײַלע שפּאַנען דאָס וועגעלע, מיר פֿאָרן מיט האָדלען צו דער באַן.

— און ווי דער שטייגער איז, טאָק איך איר אָפּ אַ שפּאָגל־נײַעם ליגן, אַז האָדל פֿאָרט־אַוועק קיין יעהופּעץ און פֿון דאָרטן נאָך ווײַטער, אַלץ מכּוח יענעם עסק, מכּוח דער ירושה הייסט דאָס. און עס קאָן געמאָלט זײַן — זאָג איך — אַז זי זאָל שוין דאָרטן בלײַבן איבערן גאַנצן ווינטער, און אפֿשר איבערן ווינטער מיטן זומער מיט נאָך אַ ווינטער; לכן דאַרף מען איר — זאָג איך — מיטגעבן צידה לדרך, אַ ביסל גרעט, אַ קליידל, אַ פּאָר קישנס, ציכלעך, דאָס, יענץ און שאָר־ירקות.

אַזוי קאָמאַנדעווע איך און זאָג־אָן, ס׳זאָל נישט זײַן קיין געוויינען. ס׳איז הושענא־רבה אויף דער וועלט.

— הושענא־רבה — זאָג איך — טאָר מען ניט וויינען; ס׳איז אַ בפֿירושער דין!

הערט מען דאָך מיך מיטן דין מסתּמא ווי די קאַץ און מע וויינט דווקא יאָ. און אַז סע קומט צום געזעגענען זיך, ווערט אַ יללה. אַלע וויינען — די מאַמע, די קינדער און טאַקע זי אַליין, האָדל הייסט דאָס, און ועל כּולם, אַז ס׳איז געקומען צו דער עלטערער טאָכטער מײַנע, צייטל מיין איך (אויף יום־טובֿ קומט זי צו מיר מיט איר באַשערטן, מיט מאָטל קאַמזויל), האָבן זיך ביידע שוועסטער אַ וואָרף געטאָן איינע דער אַנדערער אויפֿן האַלדז — מע האָט זיי קוים אָפּגעריסן...

נאָר איך איינער האָב מיך געהאַלטן שטאָל און אײַזן, דאָס הייסט, עס רעדט זיך נאָר אַזוי — שטאָל און אײַזן; אינעווייניק קאָכט ווי אַ סאַמאָוואַר, נאָר יענעם אַרויסבאַווײַזן — פֿע! טבֿיה איז דאָך נישט קיין ייִדענע... דעם גאַנצן וועג קיין בויבעריק שווײַגט מען. און אַז מיר האַלטן שוין נישט ווײַט פֿון דער באַן, רוף איך מיך אָן צו איר, זי זאָל מיר זאָגן דאָס לעצטע מאָל, וואָס פֿאַרט האָט ער געטאָן אַזעלכעס, פּעפּערל הייסט דאָס?...

— איטלעכע זאַך — זאָג איך — באַדאַרף דאָך האָבן עפּעס אַ טעם...

her, had a fit, begged her not to go? But I could see it was a lost cause. Damn them all, every one of those daughters of mine—when they fall for someone, they do it hook, line, and sinker!

In a word, we sat on the stoop all night long. Much of the time we said nothing, and even our talk was in bits and snatches. Sometimes I listened to Hodl, and sometimes she listened to me. I asked her one thing: whoever heard of a girl marrying a boy for the sole purpose of following him to the North Pole? I tried using reason to convince her how unreasonable it was, and she tried using reason to convince me that reason had nothing to do with it. Finally, I told her the story of the duckling that was hatched by a hen; as soon as it could stand on its feet it toddled down to the water and swam away, while its poor mother just stood there and squawked. "What, Hodl, my darling, do you have to say about that?" I asked. "What is there to say?" she said. "Of course, I feel sorry for the hen; but just because the hen squawks, is the duckling never to swim?" . . . Now, is that an answer or isn't it? I tell you, Tevye's daughters don't mince words!

Meanwhile time was going by. The dawn began to break. Inside the house my wife was grumbling. She had let us know more than once that it was time we called it a night—and now, seeing all the good it had done, she stuck her head out the window and bawled with her usual tact, "Tevye! What in God's name do you think you're doing out there?"

"Ssshhh, don't make so much noise, Golde," I said. "*Lomoh rogshu,* says the Bible—have you forgotten that it's Hoshana Rabbah? On the night of Hoshana Rabbah one isn't supposed to sleep, because it's then that the Book of Life is shut for the year . . . And now listen, Golde: please put up the samovar and let's have tea, because I'm taking Hodl to the station." And right on the spot I made up another whopper about Hodl having to go to Yehupetz, and from there to somewhere else, on account of Peppercorn's inheritance; in fact, she might very well have to spend the winter there, and maybe even the summer, and possibly the winter after that—which was why she needed a few things for the trip, such as linens, a dress, some pillows and pillowcases, and whatever else a young lady had to have . . .

Those were my orders—the last of which was that there better not be any tears, not when the whole world was celebrating Hoshana Rabbah. "No crying allowed on a holiday!" I said, "It's written in the Talmud, black on white." It could have been written in solid gold for all anyone listened to me. Cry they did, and when the time came to part, such a wailing broke out as you never heard in all your life. Everyone was shrieking: my wife, my daughters, my Hodl, and most of all, my eldest, Tsaytl, who spent the holiday at our place with her Motl. The two sisters hugged each other so hard that we could barely tear them apart . . .

I alone stayed strong as steel—that is, I steeled myself, though I was about as calm as a boiling kettle inside. But do you think I let anyone see it? Not on your life! Tevye is no woman . . . Hodl and I didn't say a word all the way to Boiberik, and only when we were nearly at the station did I ask her one last time to tell me what her Peppercorn had done. "It's got to be something!" I said.

ווערט זי אָנגעצונדן און שווערט מיר מיט כּל השבֿועות שבעולם, אַז ער איז ריין ווי גינגאָלד.

— ער איז — זאָגט זי — אַ מענטש, וואָס קאַטאָרי פֿאַר זיך אַרט אים נישט, דאָס גאַנצע טועכץ זײַנס איז נאָר — זאָגט זי — יענעמס טובֿה, דער וועלטס טובֿה, און דער עיקר פֿאַר יגיע־כּפּים־ניקעס, די בעלי־מלאכות, און גייט זײַט אַ חכם און טרעפֿט, וואָס דאָס הייסט!

— זאָרגט ער זיך — זאָג איך צו איר — הייסט דאָס, פֿאַר דער וועלט? למאַי זשע — זאָג איך — זאָרגט זיך נישט די וועלט פֿאַר אים, אַז ער איז יאָ אַזאַ ווילער בחור? זאָלסט אים כאָטש לאָזן גריסן — זאָג איך — דעם אַלעקסאַנדער מוקדון דײַנעם, זאָלסט אים זאָגן — זאָג איך — אַז איך פֿאַרלאָז מיך אויף זײַן יושר. ער איז דאָך אַ מענטש פֿון סאַמע יושר — זאָג איך — אַז ער וועט מײַן טאָכטער מסתּמא נישט פֿאַרפֿירן און שרײַבן אַ מאָל — זאָג איך — אַ בריוול דעם אַלטן טאַטן...

און אַזוי ווי איך רייד, פֿאַלט זי מיר נישט פּלוצעם אויפֿן האַלדז און הייבט נישט אָן צו וויינען?

— לאָמיר זיך — זאָגט זי — געזעגענען. זײַ געזונט, טאַטע! גאָט ווייסט — זאָגט זי — ווען מיר וועלן זיך זען!?...

אַן עק! אָט דאָ האָב איך מיך שוין נישט געקאָנט אײַנהאַלטן. עס איז מיר געקומען אויפֿן געדאַנק, פֿאַרשטייט איר, טאַקע די אייגענע האָדל, בשעת זי איז נאָך געוועזן אַ ברעקל... אַ קינד הייסט דאָס... זי געהאַלטן אויף די הענט... אויף די הענט געהאַלטן... האָט קיין פֿאַראיבל נישט, פּאַני, וואָס איך האָב מיך... מעשׂה ייִדענע... איר זאָלט וויסן, הערט איר, וואָס דאָס איז פֿאַר אַ האָדל, דאָס איז!... איר זאָלט זען די בריוולעך, וואָס זי שרײַבט... ס'איז אַ האָדל פֿון גאָט!... זי איז בײַ מיר אָט אַ דאָ אָ, איז זי בײַ מיר... טיף, טיף... איך קאָן עס אײַך אַזוי פֿיל נישט אַרויסגעבן... — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווייסט איר וואָס, פּאַני שלום עליכם? לאָמיר בעסער ריידן פֿון עפּעס פֿריילעכערס: וואָס הערט זיך עפּעס מכּוח דער כאָלירע[45] אין אָדעס?...

She flared up at that; her husband, she swore, was as clean as the driven snow. "Why," she said, "he's a person who never thinks of his own self! His whole life is for others, for the good of the world—and especially for the workers, for the workingman . . ."

Maybe some day I'll meet the genius who can explain to me what that means. "You say he cares so much about the world?" I said. "Well, maybe you can tell me why, if he and the world are such great friends, it doesn't care more about him . . . But give him my best wishes, and tell your Alexander the Great that I'm counting on his honor, because he is the very soul of it, isn't he, to see to it that my daughter isn't ruined and that she drops her old father a line now and then . . ."

I was still in the middle of the sentence when she hugged me and burst into tears. "We'd better say goodbye now," she said. "Be well, Papa. God knows when we'll see each other again . . ."

That did it! I couldn't keep it in a second longer. You see, just then I thought of my Hodl when I held her as a baby in my arms . . . she was just a tiny thing then . . . and I held her in these arms . . . please forgive me, Pani, if . . . if I . . . just like a woman . . . but I want you to know what a Hodl I have! You should see the letters that she writes me . . . she's God's own Hodl, Hodl is . . . and she's with me right here all the time . . . deep, deep down . . . there's just no way to put it into words . . .

You know what, Pani Sholem Aleichem? Let's talk about something more cheerful. Have you heard any news of the cholera in Odessa?

(1904)

Translated by Hillel Halkin.